

ProDemos

Monitor Burgerparticipatie 2018

Een inventarisatie van gemeentelijk beleid en activiteiten op het gebied van burgerparticipatie

Monitor Burgerparticipatie 2018

*Een inventarisatie van gemeentelijk beleid en activiteiten
op het gebied van burgerparticipatie*

Tessa van den Bongaardt

ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat, Den Haag, mei 2018

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Onderzoeksmethode.....	4
Definitie: wat houdt burgerparticipatie in?	4
Wat hebben we onderzocht?	4
Methode.....	4
Respons	4
Representativiteit.....	5
Opbouw van de online enquête.....	6
Thema 1: Inwoners informeren.....	8
Thema 2: Bevordering verkiezingsopkomst en politieke participatie.....	10
Inwoners kennis laten maken met lokale politici.....	10
Inwoners stimuleren om te gaan stemmen	10
Thema 3: Formele regelingen en rolverdeling met betrekking tot burgerparticipatie.....	12
Nota burgerparticipatie.....	12
Referendumverordening.....	12
Verordening burgerinitiatief	13
Right to Challenge	13
Rolverdeling bij de organisatie van burgerparticipatie	14
Het gebruik van formele instrumenten.....	15
Formeel burgerinitiatief	15
Referendum.....	15
Thema 4: Burgerparticipatiemogelijkheden voor <i>alle</i> burgers	16
Het gebruik van burgerparticipatiemethoden voor <i>alle</i> burgers.....	16
Informatievoorziening aan inwoners	17
Initiatief	18
Mate van beïnvloeding van de besluitvorming	18
Doelstelling en doeltreffendheid	20
Uitgelicht: enquête (schriftelijk en/of digitaal)	20
Uitgelicht: participatief begroten.....	21
Thema 5: Burgerparticipatiemogelijkheden voor <i>een geselecteerd deel</i> van de burgers	22
Het gebruik van burgerparticipatiemethoden voor <i>een geselecteerd deel</i> van de burgers	22
Selectie van inwoners.....	23
Initiatief	23
Mate van beïnvloeding van de besluitvorming	24
Doelstelling en doeltreffendheid	24
Thema 6: Informeel burgerinitiatief.....	25
Thema 7: Adviesraden en dorps- en/of wijkraden.....	27
Adviesraden.....	27
Dorps- en/of wijkraden	28
Hoofdstuk 8: Conclusies en samenvatting	30
Bijlage 1: Vragenlijst	34
Bijlage 2: Representativiteit van de respons naar provincie.....	51
Bijlage 3: Representativiteit van de respons naar inwoneraantal	52
Bijlage 4: Representativiteit van de respons naar stedelijkheid	53

Inleiding

Sinds 2010 voert ProDemos elke twee jaar de Monitor Burgerparticipatie uit: een onderzoek naar de inspanningen van gemeenten voor het betrekken van burgers bij beleid en besluitvorming. Met de Monitor Burgerparticipatie rapporteren we de stand van zaken van participatie van burgers in de lokale democratie. Voor de Monitor van dit jaar hebben we begin 2018 een enquête uitgezet onder alle 380 Nederlandse gemeenten. Via die enquête hebben we gegevens verzameld over de periode januari 2016 tot en met december 2017.

De vragenlijst¹ van de Monitor Burgerparticipatie 2018 (MB2018) is enigszins aangepast ten opzichte van eerdere edities. Deels omdat burgerparticipatie veranderlijk is: de vragenlijst volgt die veranderingen en is hierdoor langer dan bij eerdere Monitoren. De toegenomen lengte komt ook doordat er onder het kopje 'Methoden van burgerparticipatie' meer (en meer uniforme) vervolgvragen gesteld zijn dan voorheen. Verder zijn er met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018 enkele extra vragen gesteld over de opkomst en bevordering daarvan, net als in het jaar 2014 toen er ook lokale verkiezingen gehouden werden. Tot slot is de opbouw van de vragenlijst en dit onderzoeksrapport veranderd ten opzichte van de MB2016.

In de MB2016 werd veelvuldig 'sociale media' genoemd in diverse 'anders, namelijk'-antwoordmogelijkheden. In de MB2018 hebben we daarom bij bepaalde vragen over de informatievoorziening van gemeenten aan hun inwoners mogelijkheden om dit via sociale media en het internet te doen toegevoegd aan de antwoordopties. Ook is er een vraag gesteld over het relatief jonge verschijnsel '*Right to Challenge*', op basis van spontane beantwoording in de MB2016 en het feit dat dit in het Regeerakkoord² van 2017 genoemd is.

¹ Zie bijlage 1.

² Regeerakkoord 2017-2021, "Vertrouwen in de Toekomst", p. 7. Zie www.kabinetsformatie2017.nl

Onderzoeksmethode

Definitie: wat houdt burgerparticipatie in?

Hoe kun je wensen en kennis van burgers het best laten doorklinken in beleid en besluitvorming? De ideeën en methoden daarvoor ontwikkelen zich voortdurend. Denk bijvoorbeeld aan de ‘nieuwe’ methode G1000³ waarin een groep burgers en vertegenwoordigers van de lokale gemeenschap bij elkaar komen om te praten over wat zij samen belangrijk vinden voor de gemeente, of de *Right to Challenge*, waarbij (groepen) inwoners taken van hun gemeente kunnen overnemen.

De vorm van participatie verandert dus – deels door ontwikkelingen in de samenleving en deels door nieuw onderzoek, nieuwe ideeën en nieuwe kennis. Toch kan de definitie van burgerparticipatie wat ons betreft nog hetzelfde blijven:

- ‘Burgerparticipatie is een manier van beleidsvoering waarbij burgers, individueel of georganiseerd, direct of indirect, de kans krijgen om invloed uit te oefenen op de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van beleid’ (*Monitor Burgerparticipatie*, Peters 2010).

Wat hebben we onderzocht?

Dit onderzoek is vooral gericht op de activiteiten van gemeenten op het terrein van burgerparticipatie. We vragen respondenten naar hun perceptie van de effectiviteit van de methoden in hun gemeenten: in hoeverre maken inwoners gebruik van de geboden mogelijkheden tot participatie? In welke mate is de besluitvorming door de betreffende participatiemogelijkheid beïnvloed? Is het doel van de inzet van de burgerparticipatiemethode behaald?

Andere vormen van participatie in het publieke domein, zoals rechtszaken voeren, meedoen aan stakingen en andere protesten, vallen buiten dit onderzoek.

Methode

De Monitor Burgerparticipatie is een kwantitatief onderzoek dat als doel heeft om de ontwikkeling van gemeentelijk beleid en activiteiten op het gebied van burgerparticipatie te volgen. In 2010, 2012, 2014 en 2016 is dit onderzoek ook door ProDemos uitgevoerd⁴. We maken voor het onderzoek gebruik van een digitale enquête. In de laatste week van maart 2018 is de link naar de digitale enquête per e-mail verstuurd naar alle (griffiers en/of gemeentesecretarissen van de) gemeenten in Nederland. Zij hadden in beginsel drie weken de tijd om de vragenlijst in te (laten) vullen en te verzenden; een dag voor de verkiezingen is dit verlengd met twee weken ten gunste van extra respons. Door wie de enquête uiteindelijk is ingevuld, verschilt: bijna 60% van de respondenten is griffier. Daarnaast vulden veel adviseurs, coördinatoren, of managers op het gebied van participatie de vragenlijst in. De vragen van de enquête zijn zo divers dat één functionaris meestal niet alle vragen kan beantwoorden. Bovendien is elke gemeente anders georganiseerd en wisselt het per gemeente wie verantwoordelijk is voor het thema burgerparticipatie.

Respons

In eerdere edities van de Monitor was de respons gemiddeld ongeveer 29%. In de editie van 2018 was de respons met 89 deelnemende gemeenten 23,4% van het totaal. Dat de respons na de gangbare looptijd van drie weken lager uitviel dan gewoonlijk, schrijven wij toe aan twee oorzaken. Ten eerste de drukte waarmee gemeenten te maken hadden in aanloop naar de gemeenteraadsverkie-

³ Of G100, G50 et cetera, zie <http://g1000.nu>

⁴ Dit rapport is één in een reeks van velen. Om deze reden zijn ten gunste van de continuïteit zowel de vragenlijst als dit onderzoeksrapport gebaseerd op het werk van eerdere jaren. Het kan daardoor ook zo zijn dat u onderdelen van de tekst (soms integraal) herkent uit eerdere onderzoeksrapporten van de Monitor Burgerparticipatie.

zingen en het Wiv-referendum, en ten tweede het feit dat de enquête langer en tijdrovender was ten opzichte van eerdere jaren. 117 respondenten zijn wel begonnen aan de vragenlijst, maar hebben deze weggeklikt na enkele pagina's – vermoedelijk omdat het hen teveel inspanning kostte.

Editie Monitor Burgerparticipatie	Onderzochte periode	Responspercentage
MB2010	2008 en 2009	32,0
MB2012	2010 en 2011	30,9
MB2014	2012 en 2013	23,7
MB2016	2014 en 2015	29,7
MB2018	2016 en 2017	23,4

Van de 89 deelnemende gemeenten waren er 40 (44,9%) die ook in 2016 hebben meegewerkt aan het onderzoek. Vier gemeenten die toen meededen, bestaan nu niet meer. Vier andere gemeenten, ontstaan door fusies sinds januari 2016, hebben aan deze editie voor het eerst meegewerkt. In sommige gevallen bevatten deze fusiegemeenten gemeenten die bij de vorige Monitoren Burgerparticipatie ook al hebben meegedaan.

Representativiteit

Met betrekking tot de representativiteit van de deelnemende gemeenten is een aantal factoren relevant. We kijken naar de spreiding van de deelnemende gemeenten over de provincies en de spreiding naar mate van stedelijkheid. Dit vergeleken we met de spreiding over provincies en naar mate van stedelijkheid van het totale aantal gemeenten in Nederland.

- **Spreiding naar provincie**

Wat de spreiding over de provincies betreft, is er een goede verdeling. Alle provincies zijn vertegenwoordigd in de steekproef, met tenminste één gemeente. We constateren wel een oververtegenwoordiging van gemeenten uit provincies Noord-Brabant en Utrecht, en een relatieve ondervertegenwoordiging van de provincies Noord-Holland en Drenthe⁵.

	Nederlandse gemeenten naar provincie		Deelnemende gemeenten naar provincie	
	aantal	percentage	aantal	percentage
Limburg	33	8,7	6	6,7
Noord-Brabant	64	16,8	19	21,3
Zeeland	13	3,4	4	4,5
Zuid-Holland	60	15,8	15	16,9
Noord-Holland	48	12,6	6	6,7
Utrecht	26	6,8	8	9,0
Gelderland	53	13,9	12	13,5
Flevoland	6	1,6	2	2,2
Overijssel	25	6,6	5	5,6
Drenthe	12	3,2	1	1,1
Friesland	20	5,3	5	5,6
Groningen	20	5,3	6	6,7
	380		89	

⁵ Zie bijlage 2 voor de representativiteit naar provincie.

- **Spreiding naar mate van stedelijkheid**

In 2014 is er ook gekeken naar de mate van stedelijkheid, een categorale indeling van gemeenten die is gebaseerd op de 'omgevingsadressendichtheid' (CBS) van een gemeente. Voor de volledigheid is ervoor gekozen om ook dit jaar deze analyse te bekijken. We zien dat de respondenten wat betreft hun mate van stedelijkheid vrijwel identiek zijn met de gehele populatie, behalve de zeer stedelijke gemeenten. Deze groep is als enige ondervertegenwoordigd.

	Nederlandse gemeenten naar mate van stedelijkheid		Deelnemende gemeenten naar mate van stedelijkheid	
	aantal	percentage	aantal	percentage
Zeer sterk stedelijk	18	4,6	1	1,1
Sterk stedelijk	75	19,3	19	21,4
Matig stedelijk	80	20,6	18	20,2
Weinig stedelijk	133	34,3	32	36,0
Niet stedelijk	82	21,1	19	21,4
	388 ⁶		89	

- **Spreiding naar inwoneraantal**

We hebben de gemeenten gecategoriseerd in drie groepen, ook gebaseerd op CBS-indeling.

- Klein (< 19.999 inwoners)
- Middelgroot (20.000-49.999 inwoners)
- Groot (> 50.000 inwoners)

De kleine gemeenten zijn in deze Monitor Burgerparticipatie licht ondervertegenwoordigd vergeleken met de landelijke verdeling: 23,6% van hen heeft meegedaan, terwijl de kleine gemeenten 30,4% uitmaken van alle gemeenten in Nederland. Dit is ten gunste van de middelgrote gemeenten, die relatief oververtegenwoordigd zijn. De grote gemeenten zijn goed vertegenwoordigd met 19%.

	Nederlandse gemeenten naar inwoneraantal		Deelnemende gemeenten naar inwoneraantal	
	aantal	percentage	aantal	percentage
Klein	118	30,4	21	23,6
Middelgroot	191	49,2	51	57,3
Groot	79	20,4	17	19,1
	388 ⁷		89	

In het algemeen kan gesteld worden dat voor wat betreft provincie, mate van stedelijkheid en inwoneraantal, de deelnemende gemeenten een afspiegeling vormen van alle Nederlandse gemeenten, met uitzondering het feit dat er minder medewerking vanuit de zeer sterk stedelijke gemeenten was (en vanuit de grote steden in het geheel niet).

Opbouw van de online enquête

De vragenlijst bevatte 7 onderdelen, elk getoond op een aparte webpagina. Elke vraag had betrekking op de afgelopen twee jaar (januari 2016-december 2017). Voornamelijk bij de vragen over burgerparticipatiemogelijkheden gold dat bij een negatief antwoord op de eerste vraag, de rest van het vragenblok in het geheel niet beantwoord hoefde te worden. Na enkele inleidende vragen volgden de volgende onderdelen:

⁶ In dit geval hebben we gegevens van het CBS gebruikt. Het meest recente overzicht van hen uit 2017 bevat 388 gemeenten, in plaats van het huidige aantal 380.

⁷ Zie voetnoot 5.

1. Inwoners informeren (4 vragen)
2. Opkomstbevordering (4 vragen)
3. Burgerparticipatie (algemeen, 5 vragen)
4. Burgerparticipatiemogelijkheden voor *alle burgers*:
 - a. Enquête (schriftelijk en/of digitaal) (2 vragen)
 - b. Schouw (8 vragen)
 - c. Internetforum (7 vragen)
 - d. Stads-, dorps- of wijkgesprekken (7 vragen)
 - e. Inspraakavonden (7 vragen)
 - f. Interactieve website (7 vragen)
 - g. Referendum (9 vragen)
 - h. Participatief begroten (8 vragen)
 - i. Formeel burgerinitiatief (6 vragen)
 - j. Overige methoden (7 vragen)
5. Burgerparticipatiemogelijkheden voor *een geselecteerd deel van de burgers*:
 - a. Enquête (schriftelijk en/of digitaal) (6 vragen)
 - b. Burgerjury (6 vragen)
 - c. Burgerpanel (6 vragen)
 - d. G1000/G100/G50 etc. (6 vragen)
 - e. Overige methoden (6 vragen)
6. Informeel burgerinitiatief (4 vragen)
7. Adviesorganen en dorps- en/of wijkraden (10 vragen)

De meeste onderdelen bestonden uit gesloten vragen, maar in enkele gevallen gaven we de gemeenten ruimte om meer toelichting te geven over hun ervaringen met burgerparticipatie. Bovendien kende bijna elke vraag een 'anders, namelijk'-optie.

Thema 1: Inwoners informeren

In dit eerste hoofdstuk verkennen we hoe gemeenten hun inwoners informeren over de mogelijkheden om te participeren. Het is bekend dat algemene politieke kennis een positief effect heeft op politieke participatie van burgers. Burgers met politieke kennis stemmen vaker, hebben meer vertrouwen in het politieke systeem en instituties en stellen zich vaker verkiesbaar op lokaal niveau⁸. Of specifieke kennis over participatiemogelijkheden ook een dergelijk duidelijk effect heeft op de mate van participatie van burgers is nog niet onderzocht. Toch hebben we in de MB2018, net als twee jaar geleden, een aantal vragen gesteld over de manier waarop gemeenten hun inwoners informeren over participatiemogelijkheden. We vroegen daarbij ten eerste met welke activiteiten en/of middelen gemeenten hun inwoners geïnformeerd hebben over hoe de gemeentepolitiek werkt.

Georganiseerde activiteiten om inwoners te informeren over hoe de gemeentepolitiek werkt	Percentage MB2016	Percentage MB2018
De gemeente organiseerde één of meer cursussen over de lokale politiek.	17,2	64,2
De gemeente organiseerde één of meer informatiebijeenkomsten over de lokale politiek.	25,0	37,0
De gemeente organiseerde een 'Gast van de Raad'-programma.	28,4	33,3
De gemeente heeft een publicatie uitgebracht en verspreid.	12,9	25,9
De gemeente organiseerde geen activiteiten met dit doel.	38,7	8,9
Anders, namelijk:	22,4	13,6

Het valt direct op dat er ten opzichte van MB2016 veel meer informerende activiteiten ondernomen zijn door de gemeenten. Het feit dat er destijds geen gemeentelijke verkiezingen plaatsvonden en nu wel, lijkt hiervoor een logische verklaring. De weinige gemeenten die geen activiteiten organiseerden om burgers te informeren hoe de gemeentepolitiek werkt, geven overigens aan dat dit vooral komt door onvoldoende capaciteit en/of beschikbare tijd binnen de gemeentelijke organisatie.

64,2% van de gemeenten organiseerde één of meer cursussen over de lokale politiek. Eenzelfde percentage gemeenten zette informatie over hoe de gemeentepolitiek werkt op hun website, maar omdat dit strikt genomen geen activiteit voor inwoners is, is deze uit de overzichtstabel gelaten. We zien dat van de 89 gemeenten die de hebben meegewerkt aan de MB2018, ongeveer 45%⁹ in de afgelopen twee jaar ook een cursus Politiek Actief van ProDemos georganiseerd heeft. Dit gegeven zou de hoge score van dit type informerende activiteit kunnen verklaren.

Bijna alle gemeenten die burgers informeerden over hoe de gemeentepolitiek werkt, legden bij deze activiteit(en) ook uit aan inwoners hoe zij zelf zouden kunnen participeren in de gemeentepolitiek: 81,5%.

Uit de ingevulde antwoorden bij 'Anders, namelijk' kwam naar voren dat gemeenten ook projecten voor kinderen en jongeren organiseerden (met de gemeenteraad als thema), en dat gemeenten ook de Dag van de Democratie¹⁰ gebruikten om burgers te informeren over de werking van de gemeen-

⁸ [Politiek Dichtbij](#), Al-Salman, 2016, en [Verbetering Op Komst](#), Van Ostaaijen e.a., 2016.

⁹ Dit percentage komt vrijwel overeen met het percentage van alle Nederlandse gemeenten waar tussen januari 2016 en december 2017 één of meerdere cursussen Politiek Actief georganiseerd werden.

¹⁰ De internationale Dag van de Democratie is door de VN in het leven geroepen en wordt jaarlijks rond 15 september gevierd. ProDemos ondersteunt gemeenten met activiteiten voor deze dag. Zie voor meer informatie www.prodemos.nl/dvdd. Daarnaast vindt in het najaar de Europese Dag van de Lokale Democratie plaats.

tepolitiek. Dit is in lijn met de uitkomsten van twee jaar geleden. Daarnaast valt op dat in één gemeente een speciaal participatiefestival georganiseerd is, en dat een andere gemeente een informatiefilm heeft over hoe de gemeentepolitiek werkt. Tot slot werd bij de 'Anders, namelijk'-antwoordoptie vaak 'sociale media' genoemd. Alhoewel dit strikt genomen geen echte activiteit is, vinden we het wel een vermelding in dit rapport waard.

De laatste vraag binnen het onderwerp 'Inwoners informeren' was of en op welke wijze(n) gemeenten kennismakingen tussen inwoners en raadsleden faciliteerden. In het volgende hoofdstuk wordt dit nader besproken.

Thema 2: Bevordering verkiezingsopkomst en politieke participatie

In de MB2016 hebben we ook vragen gesteld over politieke participatie. Omdat dit een interessante toevoeging bleek aan het langlopende ProDemos-onderzoek naar burgerparticipatie in de lokale democratie, is besloten om deze vragen in de MB2018 te behouden. Daarnaast viel de onderzochte periode (januari 2016-december 2017) vlak voor de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2018, en zijn er daarom ook vragen gesteld over verkiezingsopkomst en bevordering daarvan.

Inwoners kennis laten maken met lokale politici

Fysieke kennismakingen tussen burgers en lokale politici (zoals gemeenteraadsleden) maken het mogelijk dat burgers in gesprek raken met politici en dat hun wensen, vragen en zorgen bekend worden bij raadsleden. De meest gebruikte methode was nog steeds het afleggen van werkbezoeken aan lokale organisaties door de gemeenteraad. Raadsleden kunnen tijdens deze bezoeken burgers ontmoeten en spreken. In de onderstaande tabel laten we de verschillende vormen van kennismaking zien die de gemeenten inzetten en de populariteit ervan.

Georganiseerde activiteiten om inwoners te laten kennismaken met raadsleden	Percentage MB2016	Percentage MB2018
De gemeenteraad ging op werkbezoek bij organisaties in de gemeente om bewoners te ontmoeten en te spreken.	56,9	70,8
De gemeente bood inwoners de mogelijkheid om raadsleden uit te nodigen op locatie.	22,4	59,6
De gemeente publiceerde portretten van of interviews met raadsleden op de gemeentelijke website.	29,3	38,2
De gemeente publiceerde portretten van of interviews met raadsleden in een huis-aan-huisblad.	33,6	29,2
De gemeente organiseerde speeddatesessies tussen raadsleden en inwoners in het gemeentehuis.	14,7	12,4
De gemeente organiseerde geen activiteiten met dit doel.	24,1	9,0
Anders, namelijk:	8,7	20,2

Het valt op dat veel meer gemeenten deze verschillende soorten kennismakingen ondernomen hebben. Relatief boden meer gemeenten dan voorheen inwoners de mogelijkheid raadsleden op locatie uit te nodigen, en de gemeenteraad ging ook op werkbezoek bij organisaties om inwoners te ontmoeten. Let wel: deze twee mogelijkheden zouden kunnen overlappen. Het kan voor respondenten onduidelijk geweest zijn of bezoeken op uitnodiging of eigen initiatief zijn geweest. De overige activiteiten om inwoners kennis te laten maken met raadsleden zijn meer stabiel, zo valt te lezen in bovenstaande tabel.

Inwoners stimuleren om te gaan stemmen

Stemmen is één van de belangrijkste vormen van politieke participatie en manieren om invloed uit te oefenen in de lokale democratie. Bij verkiezingen zijn het niet alleen de politieke partijen die burgers aanmoedigen om te gaan stemmen; gemeenten spelen daarbij ook een grote rol. Samenwerking tussen gemeenten en politieke partijen is dus essentieel.

Uit de MB2014 blijkt dat 82,5% van de gemeenten zich verantwoordelijk voelde voor de opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen die toen gehouden werden¹¹; dit jaar is dat percentage gestegen tot 84,3%. Van de 81 deelnemende gemeenten waar begin 2018 verkiezingen waren, organiseerden er

¹¹ Gemeenteraadsverkiezingen vonden plaats op 7 maart 2006, 3 maart 2010, 19 maart 2014 en 21 maart 2018.

77 (ruim 95%) opkomstbevorderende activiteiten. In 2014 was dit percentage ook al zeer hoog (93,7%). In de volgende tabel staan de belangrijkste activiteiten die georganiseerd zijn.

Opkomstbevorderende activiteiten in de gemeente	Percentage MB2014	Percentage MB2016	Percentage MB2018
De gemeente voerde een campagne om de gemeenteraadsverkiezingen onder de aandacht te brengen van inwoners.	70,0	49,1	79,0
De gemeente heeft één of meerdere mobiele stembureaus ingezet.	n.v.t. ¹²	15,5	61,7
De burgemeester stuurde een persoonlijke brief aan mensen die voor het eerst mochten stemmen.	n.v.t.	n.v.t.	61,7
De gemeente bood ruimte aan politieke partijen in de huis-aan-huisbladen.	56,3 ¹³	53,4	59,3
De gemeente heeft een stemhulp ingezet om burgers te helpen bij hun stemkeuze (bijv. de StemWijzer).	38,8	20,7	46,9
De gemeente organiseerde debatten tussen de deelnemende partijen.	53,8	44,0	40,7
De gemeente bood ruimte aan politieke partijen op de gemeentelijke website.	56,3 ¹⁴	31,9	28,4
De gemeente organiseerde een politieke informatiemarkt.	37,5	30,2	22,2
De gemeente organiseerde een verkiezingsfestival.	n.v.t.	8,6	4,9
De gemeente organiseerde geen activiteiten met dit doel.	n.v.t.	6,0	4,9
N.v.t. (Er waren geen verkiezingen in de gemeente.)	4,1	4,3	8,9

In lijn met het hoge verantwoordelijkheidsgevoel over de verkiezingsopkomst, zien we dat gemeenten over het algemeen veel opkomstbevorderende activiteiten organiseren. Denk hierbij vooral aan campagne(s) om de gemeenteraadsverkiezingen onder de aandacht te brengen van inwoners (bijvoorbeeld met slogans, posters, sociale media), de inzet van mobiele stembureaus, speciale aandacht voor *'first time voters'* in de vorm van een persoonlijke brief van de burgemeester, en ruimte voor politieke partijen in lokale huis-aan-huisbladen. Het bieden van ruimte aan politieke partijen op de gemeentelijke website kent een dalende populariteit. Gemeenten die in het geheel geen opkomstbevorderende activiteiten organiseerden, gaven aan dat politieke partijen dit zelf wilden doen.

Ongeveer de helft van de gemeenten die wel activiteiten organiseerden, hebben zich daarbij niet gericht op een bepaalde doelgroep. De overige 38 respondenten deden dat wel, waarbij 84,2% van hen (onder andere) *'jongeren'* of *'first time voters'* als specifieke aandachtsgroep noemde.

¹² Als een methode of antwoordmogelijkheid in eerdere Monitoren (nog) niet bevraagd is, of als er om een bepaalde reden geen data beschikbaar is, staat dat in de tabellen aangegeven met 'n.v.t.'.

¹³ In MB2014 was deze antwoordcategorie gecombineerd met het antwoord over de gemeentelijke website: 'De gemeente geeft ruimte aan politieke partijen op de gemeentelijke website en/of de gemeentelijke pagina's in de lokale huis-aan-huisbladen'.

¹⁴ Idem.

Thema 3: Formele regelingen en rolverdeling met betrekking tot burgerparticipatie

In dit hoofdstuk kijken we naar de mate waarin gemeenten burgerparticipatie formeel vastleggen in beleid, via documenten als beleidsnota's en verordeningen. De formele verankering van burgerparticipatie is een belangrijke maatstaf om de kwaliteit van burgerparticipatie te meten. Let wel: formele verankering alleen is geen garantie voor goed werkende burgerparticipatie. Het laat wel de ambitie van de gemeente zien, en het is één van de aspecten die aan goede burgerparticipatie kunnen bijdragen.

Nota burgerparticipatie

Een nota burgerparticipatie is een *formeel document waarin de uitgangspunten en spelregels voor de inzet van het instrument burgerparticipatie worden vastgesteld*.

In een nota burgerparticipatie wordt in het algemeen door de gemeente geëxpliciteerd wat zij onder burgerparticipatie verstaat, waarom burgerparticipatie wordt toegepast, wanneer en bij welk onderwerp, en wie hierbij een rol spelen. Kort gezegd is in een nota burgerparticipatie te lezen wat de visie van de gemeente is op burgerparticipatie. Van de gemeenten die de enquête dit jaar hebben ingevuld, heeft 53,9% een nota burgerparticipatie die vastgesteld is door de gemeenteraad. Als we dit percentage vergelijken met eerdere jaren zien we dat dit percentage na een daling in 2016 weer gestegen is.

Gemeenten met een nota burgerparticipatie	Percentage
MB2010	45,5
MB2012	50,4
MB2014	58,8
MB2016	44,8
MB2018	53,9

Referendumverordening

Het *referendum* is een van de bekendste manieren om burgers te betrekken bij besluitvorming. Deels doordat referenda ook landelijk worden ingezet en deels omdat het een van de oudste instrumenten is om burgers directe invloed te geven bij besluitvorming. Een referendum kan door de (lokale) overheid worden ingezet, maar het initiatief kan ook van burgers komen: wanneer ze voldoende handtekeningen weten te verzamelen, kunnen ze in bepaalde gevallen een referendum aanvragen over een voorgenomen besluit. In sommige gemeenten is ook een 'volksinitiatief' mogelijk. Daarmee kunnen burgers een referendum aanvragen over een door burgers geformuleerd voorstel.

Om een referendum te kunnen inzetten als instrument voor burgerparticipatie, moet de gemeente een referendumverordening hebben. Daarin staat vastgelegd aan welke voorwaarden en procedures voldaan moet worden. De meeste verordeningen sluiten de begroting en belastingen bijvoorbeeld uit als thema waarover een referendum gehouden kan worden.

27,0% van de respondenten geeft aan dat er een referendumverordening in hun gemeente bestaat. Alhoewel dit gelijk is aan het gemiddelde percentage van de afgelopen jaren, suggereert dit wederom een relatief sterke daling na groei in eerdere jaren, en zeker ten opzichte van de vorige MB. Aangezien de vraagstelling identiek was aan voorgaande jaren, kan dit verhoudingsgewijze grote verschil veroorzaakt zijn doordat we een andere subset van gemeenten hebben onder onze respondenten.

Gemeenten met een referendumverordening	Percentage
MB2010	19,3
MB2012	23,7
MB2014	27,9
MB2016	39,6
MB2018	27,0

Verordening burgerinitiatief

Een verordening burgerinitiatief is een verzameling wettelijke regels waarmee een gemeente het mogelijk maakt dat een voorstel van burgers besproken en/of op de agenda van de raadsvergadering geplaatst kan worden. Het doel ervan is om de betrokkenheid van burgers bij de politieke agenda te vergroten. Het voorstel moet in ieder geval een aanduiding van het onderwerp, een omschrijving van het probleem, en een oplossingsrichting bevatten.

- In de enquête definiëren we een verordening burgerinitiatief als: *formele gemeentelijke regels waarin de voorwaarden en procedures van het formele burgerinitiatief in de gemeente zijn vastgelegd.*
- Het formele burgerinitiatief definiëren we als: *een voorstel van een initiatiefgerechtigde om een onderwerp op de agenda van de vergadering van de raad te plaatsen.*

Gemeenten met een verordening burgerinitiatief	Percentage
MB2010	46,9
MB2012	56,3
MB2014	57,7
MB2016	71,6
MB2018	60,7

Het aantal gemeenten met een verordening burgerinitiatief is net als bij de referendumverordening gedaald. Alhoewel de respondenten een bovengemiddeld percentage van 60,7% rapporteren, lag in de MB2016 het percentage gemeenten met een verordening burgerinitiatief nog op 71,6%.

Right to Challenge

Naar aanleiding van suggesties van respondenten in de MB2016, hebben wij dit jaar voor het eerst gevraagd of gemeenten een verordening hebben om de *Right to Challenge* (R2C) mogelijk te maken voor groepen inwoners. Bovendien is in de afgelopen periode in het regeerakkoord de aspiratie om een R2C-regeling in te stellen geuit. Bij de *Right to Challenge* kunnen (groepen) inwoners taken van de gemeente overnemen, als zij denken het beter, slimmer, goedkoper of anders te kunnen doen. Zij kunnen bijvoorbeeld zelf de taak gaan uitvoeren of de budgetten overnemen, altijd in intensieve samenwerking met de gemeente. In 12,4% van de gemeenten bleek dit het geval te zijn. Omdat er geen vergelijkingsmateriaal uit eerdere jaren beschikbaar is, en er geen vervolgvragen gesteld zijn, hebben we gekeken of er een patroon te ontdekken is met betrekking tot geografische ligging (provincie), mate van stedelijkheid en gemeentegrootte van de gemeenten met een dergelijke verordening.

We zien dat juist gemeenten die niet in de Randstad liggen, maar bijvoorbeeld in Friesland, Groningen, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg, een verordening voor de Right to Challenge hebben. In deze gebieden zien we dat de relatief sterk en matig stedelijke gemeenten oververtegenwoordigd zijn. Wat betreft inwonersaantal valt op dat 72,7% van de gemeenten met een R2C-verordening middelgroot is, tegenover 57,3% van alle deelnemende gemeenten. Deze oververtegenwoordiging gaat ten koste van de kleine gemeenten. In conclusie: verordeningen die de Right to Challenge mogelijk

maken, komen relatief meer in perifere provincies voor, maar dan wel in stedelijke en middelgrote gemeenten.

Rolverdeling bij de organisatie van burgerparticipatie

Burgerparticipatie raakt alle actoren binnen de gemeente. Zowel het college, de raad als het ambtelijke apparaat zijn erbij betrokken. Het is belangrijk dat de verschillende rollen hierbij goed op elkaar zijn afgestemd. Een nota burgerparticipatie bevat vaak een passage waarin de rolverdeling tussen gemeenteraad en college wordt beschreven, maar er kunnen daarnaast nog specifieke afspraken zijn gemaakt.

In de onderstaande tabel is te lezen dat in de periode MB2010-2016 grofweg 30% van de respondenten positief antwoordt op de vraag of er in de gemeente schriftelijke afspraken bestaan. Echter, in 2018 is de vraagstelling veranderd, en lag er in de vraag de assumptie van het bestaan van zulke afspraken besloten¹⁵. Deze suggestieve vraagstelling heeft wellicht geresulteerd een verdubbeling ten opzichte van de trend, en daarom zullen we verder geen uitspraken doen op basis van dit getal.

Gemeenten met schriftelijke afspraken tussen burgemeester, wethouders en gemeenteraad met betrekking tot burgerparticipatie	Percentage
MB2010	29,7
MB2012	36,3
MB2014	25,8
MB2016	24,1
MB2018	60,7

We kunnen daarentegen wel iets opmaken uit de inhoud van deze gemaakte afspraken en rolverdeling met betrekking tot burgerparticipatie. Het valt op dat het slechts in een klein aantal gemeenten de gemeenteraad is die de inhoud van de programma's voor burgerparticipatie bepaalt. Hieruit concluderen we dat de raad inhoudelijk vaak een kleine rol heeft: vooral kaderstellend, terwijl het college zich meer toelegt op het informeren van de raad en het realiseren van betrokkenheid van burgers. Deze uitkomst is vrijwel identiek aan die van MB2014 en MB2016. In onderstaande tabel is te zien wat de rollen van raad en college zijn in de 54 gemeenten die wel schriftelijke afspraken hierover gemaakt hebben, aangevuld met de cijfers uit 2014-2015.

Inhoud van schriftelijke afspraken over de rolverdeling tussen burgemeester, wethouders en gemeenteraad met betrekking tot burgerparticipatie	Percentage MB2016	Percentage MB2018
Het college informeert de raad over het verloop van burgerparticipatietrajecten.	64,2	77,8
Het college realiseert de betrokkenheid van de burgers bij de beleidsvoorbereiding.	67,8	70,4
De raad stelt de kaders bij burgerparticipatietrajecten.	57,1	57,4
De raad evalueert de bereikte resultaten van burgerparticipatie.	32,1	44,4
De raad bepaalt de inhoud van de programma's voor burgerparticipatie.	17,8	18,5

¹⁵ 'Welke schriftelijke afspraken bestaan er over de rolverdeling tussen de burgemeester, de wethouders en de gemeenteraad met betrekking tot burgerparticipatie?' (MB2018) versus 'Bestaan er schriftelijke afspraken over de rolverdeling tussen burgemeester, wethouders en gemeenteraad met betrekking tot burgerparticipatie?' (MB2016)

Het gebruik van formele instrumenten

Het bovenstaande lijkt erop te wijzen dat in veel (82%) gemeenten burgerparticipatie in formele zin goed geregeld is: er bestaat hiervoor er ten minste één formele regeling. In de MB2016 was die conclusie hetzelfde, maar tegelijkertijd werd er juist steeds minder gebruik gemaakt van deze formele instrumenten, zoals het referendum en burgerinitiatief. Is deze trend in de afgelopen periode voortgezet? We bespreken het gebruik van de eerder in dit hoofdstuk besproken formele instrumenten voor burgerparticipatie.

Formeel burgerinitiatief

Onze resultaten wijzen erop dat dit wederom een weinig gebruikte methode is: in 15 gemeenten is deze methode in de afgelopen twee jaar 1-4 keer gebruikt; in 2 gemeenten 5-9 keer. In totaal werd in minder dan een vijfde van alle gemeenten gebruikgemaakt van het formele burgerinitiatief. Van de 54 gemeenten die aangaven dat zij een verordening burgerinitiatief hebben (het document dat deze burgerparticipatiemethode mogelijk maakt) is dit 31,5% – vrijwel gelijk aan MB2016. Inhoudelijk gezien gingen de meeste over ruimtelijke ordening; geen enkel formeel burgerinitiatief betrof het thema onderwijs.

Gemeenten met een verordening burgerinitiatief waar inwoners tussen jan. 2016 en dec. 2017 minimaal 1 keer gebruik hebben gemaakt van het formele burgerinitiatief	Percentage
MB2010	47,1
MB2012	47,2
MB2014	28,3
MB2016	31,3
MB2018	31,5

Referendum

In de periode januari 2014-december 2015 was in de groep van gemeenten die de enquête had ingevuld, slechts in één gemeente een referendum gehouden. In de afgelopen onderzochte periode was er sprake van een verdrievoudiging onder de deelnemers: in *drie* gemeenten is er *één* referendum georganiseerd. In alle gevallen ging het over een fusie- of herindelingsvraagstuk. Constante is dat initiatiefnemers het college van B en W en/of de gemeenteraad waren. Het voornaamste doel waarmee deze gemeenten een referendum hielden, was om iedereen de kans te geven zijn of haar mening te geven, en dit doel werd ook in alle gemeenten bereikt. Cijfers van Koen van der Krieken, gespecialiseerd in lokale referenda, stellen ons in staat een optelsom te kunnen maken van alle lokaal gehouden referenda in de periode 1 januari 2016-1 januari 2018. In 2016 en 2017 was er in 8 Nederlandse gemeenten (2,1% van de 380 gemeenten) sprake van een lokaal referendum – al dan niet onder een andere naam zoals ‘burgerpeiling’. In eerdere jaren is er in de Monitor Burgerparticipatie gesteld dat het houden van referenda op lokaal niveau nauwelijks (meer) voorkomt, maar we kunnen voorzichtig concluderen dat die waarneming wellicht op zijn retour is. Wel blijft het een zeldzaam verschijnsel.

Thema 4: Burgerparticipatiemogelijkheden voor *alle* burgers

Naast de hiervoor besproken instrumenten zoals het referendum en de verordening burgerinitiatief, bestaat er een grote diversiteit aan andere methoden om burgers invloed te geven bij beleid en besluitvorming in de lokale democratie¹⁶. In de volgende twee hoofdstukken verkennen we achtereenvolgens welke methoden werden of worden ingezet door gemeenten, hoe burgers hierover geïnformeerd worden, wie het initiatief van deze methoden nam, welke mate van invloed burgers hierbij krijgen, en we bespreken de doelen van de inzet van bepaalde burgerparticipatie-instrumenten¹⁷.

We onderscheiden grofweg methoden waaraan in beginsel *alle burgers* kunnen meedoen – de zogenaamde ‘open’ methoden, tegenover methoden waarbij burgers worden *geselecteerd*: ‘selectieve’ methoden. In dit hoofdstuk worden de ‘open’ methoden behandeld. Deze zijn vooral geschikt om draagvlak te creëren en om iedereen de kans te geven zijn of haar mening te geven.

Het gebruik van burgerparticipatiemethoden voor *alle* burgers

Twee jaar geleden waren informatiebijeenkomsten¹⁸, inspraakavonden¹⁹ en enquêtes (schriftelijk en/of digitaal), de meest gebruikte methoden om burgers te betrekken bij lokaal overheidsbeleid. Dit was in lijn met de bevindingen sinds de eerste Monitor Burgerparticipatie uit 2010. In grote lijnen zien we dit terug in de MB2018, maar we zien ook een kleine verschuiving in populariteit van methoden. Het organiseren van stads-, dorps- of wijkgesprekken blijkt vaker te geburen dan voorheen. Daarnaast zien we een duidelijkere tweedeling tussen populaire en minder populaire methoden. De bovenste vier methoden komen elk in minstens 70% van de gemeenten voor; de daaropvolgende methoden elk in minder dan 20% van de gemeenten. In 2016 was er nog een duidelijke middenmoot te onderscheiden, maar daar lijkt nu geen sprake meer van.

Methoden van burgerparticipatie in beginsel toegankelijk voor <i>alle</i> burgers	Percentage MB2016	Percentage MB2018
Inspraakavonden	85,3	97,8
Stads-, dorps- of wijkgesprekken	50,0	75,3
Schouw	40,5	71,9
Enquête (schriftelijk en/of digitaal)	55,2	69,7
Internetforum	20,7	20,2
Formeel burgerinitiatief	22,4	19,1
Interactieve website	14,7	14,6
Participatief begroten ²⁰	43,1	11,2
Referendum	0,9	3,4
Overig	10,3	24,7
Er zijn in deze periode geen dergelijke methoden gebruikt.	1,7	1,1

De antwoordmogelijkheid voor ‘Overige methode(n)’ werd veelvuldig ingevuld. Veel gemeenten noemen daar methoden die al als voorgestelde antwoordmogelijkheid in de vragenlijst stonden,

¹⁶ Voor meer informatie over diverse methoden voor burgerparticipatie, zie www.participatiewijzer.nl

¹⁷ Dit is de eerste MB waarin we per methode de vervolgvragen zo herhalend gesteld hebben; er is geen duidelijk vergelijkingsmateriaal met eerdere jaren. We bespreken daarom enkel de resultaten uit 2016/2017.

¹⁸ In deze editie van de vragenlijst was ‘informatiebijeenkomst’ als methode niet expliciet bevraagd in de vragenlijst. Deze is daarom weggehaald uit de overzichtstabel.

¹⁹ Inspraakavond: georganiseerde gelegenheid voor burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven om hun mening te uiten over een beleidsvoornemen van de overheid. Voor sommige beleidsterreinen is inspraak verplicht. Gemeenten hebben een inspraakverordening waarin de procedure is beschreven, maar de overheid kan bij allerlei uiteenlopende onderwerpen een inspraakavond organiseren.

²⁰ Probleem met vraagstelling. Zie p. 24.

maar bij die gemeenten onder een andere, soms actuelere, naam bekend staan: Beginspraak, Tafels, *challenges*, een jaarlijkse ideeëndag, dialogen, denktank, een festival, stadsdialoog.

Informatievoorziening aan inwoners

Per toegepaste 'open' burgerparticipatiemethode stelden we een vervolgvraag naar de manieren waarop gemeenten hun inwoners hierover inlichten, behalve bij de methode 'enquête (schriftelijk en/of digitaal)'. Inwoners krijgen daarbij simpelweg een enquête toegestuurd, en hoeven niet per se vooraf expliciet geïnformeerd te worden. In onderstaande tabel²¹ ontbreekt deze methode dan ook.

	Schouw N = 64	Internet- forum N = 18	Stads-, dorps- of wijkge- spreken N = 67	Inspraak spraa- kavonden N = 63	Interac- tieve website N = 13	Refe- rendum N = 3	Partici- patief begro- ten N = 10	Formeel burger- initiatief N = 17	Overig N = 65
De gemeente kondigde de activiteit aan in een huis-aan-huisblad.	16,0	18,8	16,9	18,8	19,3	7,1	14,3	22,9	16,5
De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.	2,3	4,3	4,0	3,8	5,3	21,4	10,7	0	5,8
De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).	17,8	24,6	18,8	19,3	22,8	14,3	17,9	37,1	20,4
De gemeente kondigde de activiteit aan op sociale media.	15,5	23,2	16,2	16,1	22,8	7,1	14,3	5,7	19,4
De gemeente kondigde de activiteit aan via lokale radio en/of televisie.	2,3	7,2	2,6	3,8	7,0	14,3	7,1	2,9	6,8
De gemeente stuurde uitnodigingen naar alle inwoners.	7,3	0	5,9	4,3	1,8	7,1	7,1	0	3,9
De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar willekeurig geselecteerde inwoners(groepen).	4,6	10,1	7,7	7,8	5,3	7,1	3,6	n.v.t.	8,7
De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar inwoners van een specifieke wijk en/of dorp.	17,4	1,4	12,9	13,3	3,5	7,1	17,9	n.v.t.	5,8
De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar politiek en/of maatschappelijk betrokken inwoners(groepen).	8,7	7,2	10,3	10,1	8,8	0	3,6	n.v.t.	7,8
Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.	1,8	1,4	0,7	0,8	1,8	0	0	11,4	1,0
Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.	1,8	1,4	1,5	1,5	1,8	0	3,6	8,6	1,9
Weet niet/geen antwoord.	1,4	0	0,4	0,5	0	0	0	0	0
Anders, namelijk	3,2	0	2,2	0	0	0	0	5,7	1,9
Niet geïnformeerd								5,7	

²¹ Bij alle volgende tabellen: de getallen zijn percentages van het subtotale. Zie 'N = ...' in de tweede rij van de betreffende tabel.

In deze omvangrijke tabel kunnen we aflezen welk(e) middel(en) de gemeenten inzetten om hun inwoners op de hoogte te stellen van de beschikbare 'open' burgerparticipatiemogelijkheden. We zien dat bij elke methode (behalve bij het referendum) het plaatsen van informatie over deze participatiemogelijkheid op de gemeentelijke website veruit de meest gebruikte manier was. Informatievoorziening middels een folder en lokale omroepen gebeurt minder. Ook kwamen participatiemogelijkheid zelden aan bod bij een cursus, maar dat is te wijten aan het feit dat in minder dan de helft van de deelnemende gemeenten cursussen gehouden werden.

Initiatief

We vroegen de respondenten wie de initiatiefnemers geweest waren bij de relevante methoden²² van burgerparticipatie in hun gemeente. Dat bleken meestal het college van B en W, de gemeenteraad en/of andere ambtenaren te zijn.

	Schouw N = 64	Internetforum N = 18	Stads-, dorps- of wijkgesprekken N = 67	Inspraakavonden N = 63	Interactieve website N = 13	Formeel burgerinitiatief N = 17	Overig N = 65
Het initiatief kwam van de burgemeester.	6,3	5,6	9,0	6,9	0	9,1	4,6
Het initiatief kwam van de wethouder(s).	4,7	11,1	11,9	16,1	7,7	27,3	9,9
Het initiatief kwam van het college van B en W.	50,0	33,3	62,7	79,3	38,5	45,5	51,8
Het initiatief kwam van de gemeenteraad.	23,4	16,7	35,8	25,3	46,2	40,9	41,4
Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.	4,7	5,6	4,5	3,4	0	18,2	4,6
Het initiatief kwam van de griffie.	7,8	0	10,4	10,3	0	13,6	5,3
Het initiatief kwam van andere ambtenaren.	32,8	33,3	34,3	33,3	30,8	50,0	32,2
Weet niet/geen antwoord.	9,4	5,6	3,0	3,4	0	0	2,7
Anders, namelijk	15,6	5,6	7,5	1,1	7,7	0	4,7

Mate van beïnvloeding van de besluitvorming

De zogeheten participatieladder is een veel gebruikt begrip om de mate van invloed bij participatie te beschrijven. Er worden vijf niveaus onderscheiden, waarbij het onderste niveau, 'informereren', in feite geen 'echte' vorm van participatie is. Het laagste niveau van werkelijke participatie is 'raadplegen': de gemeente vraagt burgers naar hun mening, maar is niet verplicht om ideeën over te nemen of plannen aan te passen. Adviseren en coproduceren van burgers vormen de twee volgende treden op de ladder. De hoogste trede is (mee)beslissen, wat inhoudt dat het gemeentebestuur het maken van beleid – binnen de gestelde kaders – helemaal overlaat aan burgers.

De gebruikte methoden geven op zichzelf al wat informatie over de mate van invloed die burgers hebben in het proces van beleidsvorming en besluitvorming. Toch vroegen we in eerdere Monitoren Burgerparticipatie gemeenten om aan te geven wat het hoogste niveau van invloed was die aan bur-

²² Deze vragen stelden we niet in het geval van de methode 'enquête (schriftelijk en/of digitaal)'. Wat betreft referendum staan de resultaten op p. 17 besproken. Bij participatief begroten is het aantal respondenten zo klein, dat we deze resultaten buiten beschouwing hebben gelaten. Indien anders vermeld, geldt dit ook voor de andere tabellen in dit hoofdstuk.

gers werd toegekend bij de gebruikte ‘open’ methoden van burgerparticipatie in het algemeen. De resultaten uit het 2016 waren vergelijkbaar met die van 2014: de mate van invloed die burgers krijgen was in die periode dus niet noemenswaardig veranderd. In de meeste gemeenten werden als hoogste niveaus ‘raadplegen’ en ‘adviseren’ aangegeven met betrekking tot de ‘open’ methoden in het algemeen. Bij de uitbreiding van de vragenlijst voor de MB2018 is er voor gekozen om deze vraag te stellen per specifieke ‘open’ methode. De onderstaande tabel toont in percentages en per methode het hoogste niveau van invloed dat burgers hadden.

	Schouw N = 64	Internet- forum N = 18	Stads-, dorps- of wijkge- sprekken N = 67	Inspraak- avonden N = 87	Interac- tieve website N = 13	Participa- tief begroten N = 10	Formeel burgerini- tiatief N = 17	Overig N = 65
Inwoners werden geïn- formeerd.	0	0	3,0	0	7,7	0	5,9	0
Inwoners werden geraad- pleegd.	17,2	27,8	26,9	44,8	15,4	0	0	0
Inwoners konden advie- zen uitbrengen.	43,8	50,0	35,8	37,9	46,2	14,3	17,6	18,2
Inwoners konden beleid coproduceren.	12,5	5,6	17,9	12,6	7,7	28,6	58,8	22,7
Inwoners konden mee- beslissen	17,2	16,7	10,4	2,3	7,7	57,1	11,8	36,4
Weet niet/geen antwoord	7,8	0	3,0	2,3	0	0	0	0
Anders, namelijk	1,6	0	3,0	0	15,4	0	5,9	22,7

Bij inspraakavonden en referenda was raadpleging in de meeste gevallen het hoogste niveau van inspraak. In het geval van schouw, internetforum, stads-, dorps- of wijkgesprekken, en interactieve website was het hoogste invloedniveau ‘inwoners konden adviezen uitbrengen’. Bij participatief begroten konden inwoners in de meeste gevallen beleid coproduceren. Bij de overige ‘open’ methoden rapporteerden de 22 betreffende gemeenten een uitzonderlijk hoog niveau van burgerparticipatie: in 36,4% van de gevallen konden inwoners meebeslissen. Verder zien we dat de middelste trede op de ladder – adviseren – over de gehele linie populair is.

Vervolgens vroegen we de respondenten of de gemeentelijk besluitvorming door de uitkomst van het burgerparticipatie-instrument beïnvloed is:

	Enquête N = 62	Schouw N = 64	Internet- forum N = 18	Stads-, dorps- of wijkge- sprekken N = 67	Inspraak- spraa- avonden N = 63	Interac- tieve website N = 13	Referen- dum N = 3	Partici- patief begroten N = 10	Formeel burger- initiatief N = 17	Overig N = 65
Ja	48,4	84,4	83,3	83,6	86,2	76,9	66,7	100	88,2	90,9
Nee	51,6	15,6	16,7	16,4	13,8	23,1	33,3	0	11,8	9,1

Vooraf bij participatief begroten en de overige methoden, zien we dat de besluitvorming met succes beïnvloed is. Aangezien we voorzichtig willen zijn met de conclusies die we trekken uit een klein aantal gemeenten – zoals bij die twee methoden het geval is, en de ‘overige methoden’ te ver uiteen lopen, bespreken we kort de andere resterende methoden. In de tabel is zichtbaar dat de inzet van bijna al deze methoden in het overgrote deel (driekwart of meer) van de gevallen van invloed op de gemeentelijke besluitvorming is geweest. Enquête als ‘open’ methode vormt hier een uitzondering: in minder dan de helft van de gevallen bleek de uitkomst van een enquête de besluitvorming beïnvloed te hebben.

Doelstelling en doeltreffendheid

Vervolgens stelden we de respondenten per individuele methode²³ de vraag met welk oogmerk de gemeente juist die methode(n) had ingezet. De respondenten konden slechts één antwoord invullen. Daarna vroegen we of dat doel bereikt was. We zien in de tabellen bij schouw, internetforum, stads-, dorps- of wijkgesprekken, interactieve websites, en de overige ‘open’ methoden, dat deze het vaakst als doel ‘Ideeën of informatie van burgers genereren’ hadden. Bij de methode ‘inspraakavonden’ werd als doel het meest ‘Draagvlak voor het beleid vergroten’ genoemd. Doelen als ‘zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen’, ‘sociale cohesie versterken’ en ‘kostenbesparing’ zijn niet vaak ingevuld voor de ‘open’ methoden van burgerparticipatie.

	Schouw N = 64	Internetforum N = 18	Stads-, dorps- of wijkgesprekken N = 67	Inspraakavonden N = 63	Interactieve website N = 13	Participatief begroten N = 10	Overig N = 65
Draagvlak voor het beleid vergroten.	14,1	22,2	19,4	41,4	7,7	0	9,1
Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.	7,8	0	11,9	0	15,4	14,3	18,2
Ideeën of informatie van burgers genereren.	34,4	50,0	34,3	20,7	23,1	42,9	40,9
Kwaliteit van het beleid verhogen.	12,5	5,6	10,4	13,8	15,4	14,3	18,2
Sociale cohesie versterken.	7,8	0	9,0	1,1	15,4	14,3	0
Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren.	1,6	0	0	n.v.t.	n.v.t.	14,3	0
Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.	7,8	16,7	6,0	16,1	15,4	0	4,5
Weet niet/geen antwoord	1,6	0	3,0	2,3	0	0	0
Anders, namelijk	12,5	5,6	6,0	4,6	7,7	0	9,1

Uit een analyse van de doeltreffendheid van de methoden valt op te maken dat alle methoden in het overgrote merendeel van de gevallen hun eerdergenoemde doel bereikt hebben; het referendum zelfs in 100% van de gevallen²⁴. Het internetforum kent een relatief lage doeltreffendheid, hoewel nog steeds in bijna driekwart van de gemeenten waarin zo'n forum bestond, het doel bereikt is.

	Schouw N = 64	Internetforum N = 18	Stads-, dorps- of wijkgesprekken N = 67	Inspraakavonden N = 63	Interactieve website N = 13	Participatief begroten N = 10	Overig N = 65
Ja	95,3	72,2	94,0	93,1	84,6	85,7	90,9
Nee	4,7	27,8	6,0	6,9	15,4	14,3	9,1

Uitgelicht: enquête (schriftelijk en/of digitaal)

Aangezien bij het type enquête dat in beginsel toegankelijk is voor alle inwoners, er afwijkende vragen zijn gesteld ten opzichte van de andere zogenaamd ‘open’ methoden, bespreken we kort de uitkomsten daarvan.

In bijna 70% van gemeenten vonden de afgelopen 2 jaar één of meerdere enquêtes plaats, waaraan in beginsel alle inwoners konden deelnemen. In de meeste gemeenten waren dit 1-9 enquêtes (88,7%), in 9,7% 10-19 enquêtes, en slechts in één gemeente (1,6%) 20 of meer enquêtes.

²³ Met uitzondering van het formele burgerinitiatief en wederom de enquête (schriftelijk en/of digitaal).

²⁴ Maar N = 3, zie p. 17.

Vervolgens stelden wij de vraag aan gemeenten die één of meerdere enquêtes gehouden hadden, of het voor was gekomen dat de uitslag van de enquête de besluitvorming significant beïnvloed had. Ongeveer de helft van de gemeenten antwoordde negatief (51,6%); de andere helft gaf aan dat een enquête inderdaad doorslaggevende invloed had gehad op bijvoorbeeld de nieuwe naam van de gemeente, bezuinigingen, of de openbare ruimte (specifiek: vuurwerk- of afvalinzamelingsbeleid).

Uitgelicht: participatief begroten

Een andere bijzondere ‘open’ methode van burgerparticipatie is participatief begroten. Participatief begroten of burgerbegroting is een besluitvormend proces waarin burgers meedenken en onderhandelen over het verdelen van publieke geldbronnen²⁵. Hieronder besteden we aandacht aan enkele resultaten die wij uit de vragenlijst konden distilleren.

Op pagina 19 kon u lezen dat 11,2 procent van de gemeenten in de afgelopen 2 jaar participatief begroten had toegepast. Hieronder is een tabel met deze informatie sinds 2012 te zien.

Gemeenten waarin burgers werden betrokken bij de gemeentelijke begroting	Percentage
MB2012	27,4
MB2014	58,8
MB2016	43,1
MB2018	11,2

Wat direct opvalt, is dat het meest recente percentage erg laag is in vergelijking met de trend van voorgaande jaren, die sowieso al erg instabiel was. De vraagstelling is ook hier veranderd, waardoor gemeenten minder gemakkelijk dan voorheen ‘ja’ konden antwoorden. Daarnaast zijn er wegens een technische fout bij een aantal respondenten geen vervolgvragen verschenen. We zullen daarom niet al te grote conclusies verbinden aan dit gedaalde percentage. Hoe dan ook: onze resultaten suggereren wel enige daling in het betrekken van burgers bij de begroting. Uit de vervolgvragen bleek dat dit dan meestal gebeurt middels bijeenkomsten, discussieavonden en/of stadgesprekken, net als twee jaar geleden.

²⁵ [Nederland op weg naar de burgerbegroting](#), Hofman, 2011.

Thema 5: Burgerparticipatiemogelijkheden voor een geselecteerd deel van de burgers

Na een bespreking van de burgerparticipatiemogelijkheden die in beginsel toegankelijk zijn voor alle burgers, volgt nu een verkenning van de zogeheten ‘selectieve’ methoden die zijn ingezet door gemeenten en welke mate van invloed burgers hierbij krijgen. Deze methoden zijn over het algemeen meer geschikt is voor een kleine groep mensen, vaak omdat het onderwerp een specifieke groep belanghebbenden en/of betrokkenen betreft, of omdat de aard van de methode dat vereist. Deze methoden leveren over het algemeen een intensievere samenwerking met burgers op en helpen de kwaliteit van beleid te verbeteren.

We hebben per toegepaste methode in de gemeente de respondenten weer een aantal vervolgvragen gesteld. Het waren er minder dan bij de burgerparticipatiemogelijkheden voor *alle* burgers. De vraag over hoe burgers over deze mogelijkheid geïnformeerd zijn, werd vervangen voor ‘*Hoe werden burgers gezocht en/of geselecteerd?*’ Constanten waren de vraag naar de initiatiefnemer(s), de beïnvloeding van de besluitvorming, en de doelen van de inzet van de burgerparticipatie-instrumenten²⁶.

Het gebruik van burgerparticipatiemethoden voor een geselecteerd deel van de burgers

Het gebruik van de verscheidene ‘selectieve’ methoden is redelijk stabiel in vergelijking tot de MB2016, evenals het aantal gemeenten dat overige of juist in het geheel geen ‘selectieve’ methoden voor burgerparticipatie gebruikt heeft. De enquête (schriftelijk en/of digitaal) is nog steeds de meest gebruikte methode, gevolgd door het Burgerpanel²⁷.

Methoden van burgerparticipatie in beginsel toegankelijk voor een geselecteerd deel van de burgers	Percentage MB2016	Percentage MB2018
Enquête (schriftelijk en/of digitaal)	48,3	44,9
Burgerpanel	25,9	34,8
G1000/G100/G50 etc.	4,3	16,9
Burgerjury	0,9	3,4
Overig	8,6	10,1
Er zijn in deze periode geen ‘selectieve’ methoden gebruikt.	31,9	33,7

Een uitzondering op deze stabiliteit is de G1000. In de MB2016 was het includeren van de G1000²⁸ nieuw. Dit hebben we dit jaar weer bevraagd, en dat is gerechtvaardigd: we zien bijna een viervoudiging van het gebruik van dit instrument in de deelnemende gemeenten. Wellicht is dit een voorbarige conclusie, maar het lijkt op een trend te wijzen.

De antwoordmogelijkheid voor ‘Overige methode(n)’ werd ook bij de ‘selectieve’ methoden ingevuld, door een tiende van de deelnemende gemeenten. De respondenten noemden bij de open

²⁶ Aangezien dit de eerste MB is waarin we de vragen op deze wijze gesteld hebben, is er geen duidelijk vergelijkingsmateriaal met eerdere jaren. We bespreken daarom in dit hoofdstuk enkel de resultaten uit de afgelopen periode 2016/2017.

²⁷ Burgerpanel: selecte groep inwoners (meestal tussen 12 en 24 personen) die haar mening geeft over beleidsvraagstukken of over de kwaliteit van dienstverlening in een gemeente. Het Burgerpanel heeft een adviserende functie. Via een proces van onderlinge discussie proberen de panelleden tot een algemeen besluit of tot aanbevelingen te komen. In de regel bepaalt de gemeente wanneer het Burgerpanel wordt ingeschakeld.

²⁸ G1000, G100, G50 etc. of ‘burgertop’: methode waarbij inwoners en betrokkenen met elkaar in gesprek gaan over hun eigen stad, dorp of gemeente. Zij gaan op zoek naar wat zij samen belangrijk vinden voor hun gemeente. Zij doen dit op basis van dialoog: open gesprekken waaraan alle deelnemers op basis van gelijkwaardigheid deelnemen.

vraag verschillende methoden en projecten die in 2016/2017 zijn ingezet: 'Meet & Match-bijeenkomsten', het gezamenlijk herinrichten van het perceel van een opgeheven peuterspeelzaal met omwonenden, 'Placemaking' (gezamenlijk een ontwerp maken voor de leefomgeving), en een jeugdraad zijn de voorbeelden van initiatieven. Het is het noemen waard dat twee respondenten aangeven dat deze vorm van burgerparticipatie niet het gewenste resultaat opgeleverd heeft, omdat er ofwel te weinig animo was, ofwel geen overeenstemming bereikt kon worden.

Selectie van inwoners

Het betreft in dit onderdeel burgerparticipatiemethoden die bedoeld zijn voor een geselecteerd gedeelte van de inwoners van een gemeente. Hoe vindt de werving en selectie plaats?

	Enquête N = 40	Burgerjury N = 3	Burgerpa- nel N = 31	G1000/G10 0/G50 etc. N = 15	Overig N = 9
Via adviesraden	7,6	25,0	2,1	8,3	12,5
Via de kranten, website of andere mediakanalen	28,8	50,0	43,8	20,8	18,8
Via sociale media	28,8	0	29,2	16,7	18,8
Via een bijeenkomst	7,6	25,0	2,1	4,2	18,8
Via een loting uit de gemeentelijke basisadministratie	n.v.t.	n.v.t.	12,5	41,7	6,3
Weet niet/geen antwoord.	3,0	0	2,1	4,2	0
Anders, nl.:	24,2	0	8,3	4,2	25,0

We zien dat inwoners vooral via kranten, websites of andere mediakanalen worden gezocht en/of geselecteerd. Daarnaast is vooral een specifiek mediatype, namelijk sociale media, erg populair.

Initiatief

Ook bij dit type methoden voor burgerparticipatie blijkt dat het college van B en W, de gemeenteraad en/of andere ambtenaren meestal het initiatief nemen. Het valt op dat het initiatief hier in geen van de gevallen van één of meer politieke partijen kwam, terwijl dit bij de methoden waaraan in beginsel *alle* burgers kunnen deelnemen wel – in wisselende frequentie – voorkwam.

	Enquête N = 40	Burgerjury N = 3	Burgerpa- nel N = 31	G1000/G10 0/G50 etc. N = 15	Overig N = 9
Het initiatief kwam van het college van B en W.	67,5	66,7	61,3	33,3	44,4
Het initiatief kwam van de wethouder(s).	7,5	33,3	0	13,3	0
Het initiatief kwam van de burgemeester.	2,5	0	0	20,0	11,1
Het initiatief kwam van de gemeenteraad.	40,0	0	6,5	60,0	22,2
Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.	0	0	0	0	0
Het initiatief kwam van de griffie.	2,5	0	3,2	26,7	0
Het initiatief kwam van andere ambtenaren.	37,5	0	45,2	20,0	44,4
Weet niet/geen antwoord.	2,5	0	6,5	0	0
Anders, namelijk	0	0	3,2	13,3	22,2

Mate van beïnvloeding van de besluitvorming

Bij Burgerjury en bij de overige methoden van burgerparticipatie voor een *geselecteerd deel* van de burgers die respondenten zelf konden noemen, vinden we de grootste mate van beïnvloeding van de besluitvorming. De steekproefgrootte in deze gevallen was echter zeer klein, zodat we hier geen conclusies aan kunnen verbinden. Zoals echter in de tabel te lezen is, antwoordde het overgrote deel van de respondenten (71% of meer) ook bij de andere ‘selectieve’ methoden positief op de vraag ‘Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?’.

	Enquête N = 40	Burgerjury N = 3	Burgerpanel N = 31	G1000/G100/G50 etc. N = 15	Overig N = 9
Ja	85,0	100	71,0	86,7	88,9
Nee	15,0	0	29,0	13,3	11,1

Doelstelling en doeltreffendheid

Ook bij de ‘selectieve’ methoden stelden we de respondenten per methode de vraag wat het voornaamste oogmerk was waarmee juist die methode(n) ingezet werd(en). En of dat doel ook bereikt was. In de onderstaande tabellen is te lezen dat gemeenten bij alle ‘selectieve’ methoden (behalve bij ‘overige methoden’) wederom het vaakst als doel hadden: ‘Ideeën of informatie van burgers genereren’. Ook hier zijn doelen als ‘zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen’ en ‘sociale cohesie versterken’ niet erg populair. ‘Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren’ wordt bij de ‘selectieve’ methoden door geen van de respondenten genoemd.

	Enquête N = 40	Burgerjury N = 3	Burgerpanel N = 31	G1000/G100/G50 etc. N = 15	Overig N = 9
Ideeën of informatie van burgers genereren.	27,5	66,7	35,5	46,7	0
Kwaliteit van het beleid verhogen.	27,5	33,3	22,6	6,7	11,1
Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.	15,0	0	25,8	6,7	11,1
Draagvlak voor het beleid vergroten.	25,0	0	12,9	6,7	11,1
Anders, namelijk:	0	0	0	6,7	44,4
Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.	2,5	0	0	20,0	11,1
Weet niet/geen antwoord	2,5	0	3,2	0	11,1
Sociale cohesie versterken.	0	0	0	6,7	0
Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren.	0	0	0	0	0

Bij bestudering van de effectiviteit van de ‘selectieve’ methoden valt op te maken dat alle methoden voor 66,7% of meer hun eerdergenoemde doel bereikt hebben. De bodemwaarde is dus iets lager dan bij de ‘selectieve’ methoden, maar dit betreft de methode Burgerjury, die slechts in drie gemeenten is gebruikt. In gemiddeld bijna 90% van alle gevallen is het doel bereikt: ongeveer eenzelfde aantal als bij de methoden uit het vorige hoofdstuk.

	Enquête N = 40	Burgerjury N = 3	Burgerpanel N = 31	G1000/G100/G50 etc. N = 15	Overig N = 9
Ja	87,5	66,7	90,3	100	88,9
Nee	12,5	33,3	9,7	0	11,1

Thema 6: Informeel burgerinitiatief

De relatief geringe participatie via de formele weg en via methoden van burgerparticipatie (burgerinitiatieven, referendum, participatief begroten) roept de vraag of burgers minder participeren, of dat participatie wellicht via andere wegen loopt, zoals bijvoorbeeld via informele burgerinitiatieven. We definiëren informele burgerinitiatieven als:

- Activiteiten van bewoners om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de bewoners zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft/kan hebben.

In MB2016 en MB2014 is er gevraagd of het voorkomt dat burgers zelf met initiatieven naar de gemeente komen voor ondersteuning. In MB2018 hebben we deze vraag overgeslagen, en de gemeenten *direct* gevraagd *hoe vaak* dit gebeurt. In de voorgaande periodes laten de cijfers zien dat dit in de grote meerderheid van de gemeenten inderdaad gebeurt.

Gemeenten waarin burgers zelf met initiatieven naar de gemeente komen met verzoek tot ondersteuning ²⁹	Percentage MB2014	Percentage MB2016	Percentage MB2018
Ja	86,6	63,8	77,5
Nee	13,4	36,2	22,5

Als in een gemeente inderdaad verzoeken om ondersteuning van informele initiatieven werden gedaan, om *hoeveel* verzoeken ging het dan? In ruim een derde van de gevallen ging het om minder dan 10 verzoeken in de afgelopen 2 jaar. Dat is relatief weinig. We kunnen dus concluderen dat informele burgerinitiatieven in de overgrote meerderheid van de gemeenten voorkomen, maar dat het om een relatief klein aantal verzoeken gaat.

Frequentie van informeel verzoek tot ondersteuning van burgerinitiatieven	Percentage MB2016	Percentage MB2018
1-4 keer	25,0	27,0
5-9 keer	15,5	7,9
10-19 keer	6,9	12,4
20-49 keer	9,5	11,2
50-100 keer	2,6	7,9
101 keer of meer	4,3	9,0

En als burgers nu om ondersteuning van hun initiatieven vroegen, hoe vaak werd dat dan ingewilligd door de gemeente? Bijna alle respondenten geven aan dat het grootste deel van de aangevraagde hulp ook ingewilligd wordt. Gemiddeld was dit 66 keer, maar gezien slechts een *klein* aantal gemeenten zulke *grote* aantallen verwerkte m.b.t. het informele burgerinitiatief, is dit getal vertekend. De mediaan (het middelste getal) is 10, en de modus (het meest frequente getal) is 3. Wanneer we analyseren in welke mate het inwilligen van informele verzoeken door gemeenten afhankelijk is van factoren als mate van stedelijkheid of inwoneraantal van de betreffende gemeente, constateren we niets bijzonders. De uitkomsten zijn vrij goed gespreid over deze kenmerken, dus in conclusie: dit zijn geen voorspellende factoren.

²⁹ 'Komen burgers (en/of hun organisaties) ook informeel met verzoeken om ondersteuning van initiatieven bij de gemeente?' versus 'Hoe vaak zijn burgers (en/of hun organisaties) in de afgelopen twee jaar bij de gemeente gekomen met een informeel verzoek om ondersteuning van hun initiatief/initiatieven?'

Hierop volgde een vervolgvraag over op welke manier de gemeente ondersteuning bood aan informele burgerinitiatieven. Zie daarvoor onderstaande tabel. Net als in MB2016 en MB2014 bleek de meeste ondersteuning te bestaan uit ‘advies en deskundige ondersteuning’, gevolgd door ‘financiële ondersteuning’, en ‘facilitaire ondersteuning’; hier is dus sprake van een constante. Wel valt op dat de getallen in alle gevallen veel lager zijn dan twee jaar geleden. In dit geval is er geen andere verklaring dan dat de gemeenten bij deze enquêtevraag voor ongeveer de helft uit andere gemeenten bestaan dan bij de MB2016, dus dit kan enige variatie veroorzaakt hebben.

Ondersteuning vanuit de gemeente bij informele burgerinitiatieven	Percentage MB2016	Percentage MB2018
Advies en deskundige ondersteuning	54,3	23,6
Financiële ondersteuning (b.v.: projectsubsidie)	38,8	11,2
Facilitaire ondersteuning (b.v.: zaalruimte, apparatuur)	35,3	10,1
Secretariële ondersteuning	10,3	0
De gemeente bood geen ondersteuning	n.v.t.	1,1

Ter afsluiting: in 58,4% van de gemeenten bestaat er een speciaal loket voor dit soort verzoeken, of is er een functionaris belast met de begeleiding van informele initiatieven van inwoners.

Thema 7: Adviesraden en dorps- en/of wijkraden

In veel gemeenten in Nederland bestaan adviesorganen, waarin burgers op persoonlijke titel een bepaalde bevolkingsgroep of gebied vertegenwoordigen. Zo zijn er bijvoorbeeld ‘territoriale’ adviesraden (dorps- en/of wijkraden), waarin burgers de gemeente adviseren over wat er speelt of over de gevolgen van beleid voor hun dorp of wijk. Dit is in bijna 60% van de gemeenten het geval.

Er bestaan ook ‘niet-territoriale’ adviesraden die voor een onderwerp of belangengroep in het leven zijn geroepen, zoals bijvoorbeeld een raad met betrekking tot de Wmo, Gehandicaptenzorg of migranten. 88,8% van de gemeenten heeft dit type adviesraden. De eerste paragraaf gaat hierover.

Adviesraden

Een tweede onderscheid is te maken binnen adviesraden. Het bestaan van adviesraden op bepaalde onderwerpen in de gemeente is zo goed als verplicht, en andere weer niet. Zo is het in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo, 2015), de Jeugdwet en de Participatiewet voor gemeente een vereiste om ingezetenen (waaronder in ieder geval cliënten of hun vertegenwoordigers) te betrekken bij de uitvoering van deze wetten. De vorm waarin cliënten betrokken worden kan variëren, maar in de praktijk zien we dat veel gemeenten kiezen voor een cliëntenraad en/of Wmo-raad. Dit bijna verplichtende karakter van zulke adviesraden verklaart het hoge aantal gemeenten dat ze heeft. Zoals in onderstaande tabel te zien is, bestaan er daarnaast nog meer adviesraden, voor allerlei beleidsterreinen, die van belang zijn voor het beleid op lokaal niveau.

Adviesraden in de gemeente ³⁰	Percentage MB2016	Percentage MB2018
WMO-adviesraad	84,5	74,2
Cliëntenraad Sociale Zaken/Wet Werk en Bijstand	69,0	65,2
Gehandicaptenplatform	40,5	37,1
Seniorenraad	25,0	37,1
Jeugd- of jongerenraad	20,7	36,0
Culturele adviesraad	19,8	25,8
Sportraad	29,3	19,1
Stedenbouwkundige adviesraad	10,3	19,1
Adviesraad Natuur en Milieu	6,9	18,0
Economische adviesraad	6,9	7,9
Integratie/migrantenraad	2,6	7,9
Anders, namelijk...	19,8	13,5
Er bestaan geen adviesraden in de gemeente.	0,9	11,2

Het valt op dat de WMO-adviesraad nog steeds in de meeste gemeenten bestaat, maar wel licht gedaald is onder de respondenten van dit jaar. Verder is de aanwezigheid van een seniorenraad met ruim 12 procentpunten gestegen, de jeugd- of jongerenraad met ruim 15 procentpunten, en zijn de adviesraden Natuur en Milieu en Integratie/Migranten bij benadering verdrievoudigd.

Het aantal gemeenten waar in het geheel geen adviesraden bestaan, is opvallend gestegen. De resultaten suggereren dus dat er in *minder* gemeenten op *meer* onderwerpen adviesraden actief zijn geworden de afgelopen periode. In de ‘anders, namelijk’-optie laat een aantal gemeenten weten dat ze raden hebben op de onderwerpen bezwaarschriften, participatie, ruimtelijke ordening, verkeer, en het sociale domein (3 gemeenten).

³⁰ In MB2016 als volgt gesteld: ‘Welke van de volgende adviesraden bestaan er in de gemeenten?’ In MB2018: ‘Op welke onderwerpen of belangengroepen bestaan er in de gemeente adviesraden?’

Wat de adviesraden betreft, geven de meeste gemeenten informatie over het bestaan en mogelijkheid om lid te worden via het huis-aan-huisblad en de gemeentewebsite, gevolgd door het doen van een oproep aan de inwoners via sociale media. Deze bevindingen zijn grofweg in lijn met voorgaande bevindingen. Hoe de samenstelling van de verschillende soorten raden geschiedt, wisselt sterk. Bij de algemene adviesraden worden in meer dan de helft van de gevallen de leden benoemd door het college van B en W of door de gemeenteraad.

Wijze van samenstelling van adviesraden	Percentage
De leden worden benoemd door het college van B en W of door de gemeenteraad.	57,0
De leden worden gecoöpteerd door bestaande leden van de betreffende raad.	16,5
De leden worden gekozen via verkiezingen.	2,5
De leden worden door loting bepaald.	0
Weet niet/geen antwoord.	11,4
Anders, namelijk	12,7

De mate van invloed die de raden hebben, blijkt te variëren. Hoewel er dus in bijna alle (namelijk bijna 90% van de deelnemende) gemeenten adviesraden bestaan, beschikt slechts 30% van deze raden over de mogelijkheid tot het agenderen van een onderwerp op de raadsagenda. In de MB2016 was dit percentage nog veel lager, bijna de helft hiervan. In MB2014 had daarentegen 39,6% van de adviesraden de bevoegdheid om een onderwerp op de agenda te zetten van de gemeenteraad.

In de afgelopen twee jaar is het in 13 gemeenten voorgekomen (54,2% van de gemeenten met deze bevoegdheid) dat een adviesraad een onderwerp op de agenda van de gemeenteraad heeft gezet. In MB2016 en MB2014 was dat nog maar in 8 gemeenten het geval, goed voor 44,4% en 21% van de gemeenten met deze bevoegdheid voor adviesraden. Met voorzichtigheid kunnen we concluderen dat er sprake lijkt te zijn van een trend: adviesraden maken meer gebruik van de mogelijkheden om een onderwerp op de raadsagenda te plaatsen.

Dorps- en/of wijkraden

Dorps- en/of wijkraden komen in minder gemeenten voor dan hun 'niet-territoriale' tegenhanger. In een krappe 60% van de gemeenten bestaan dorps- en/of wijkraden. Dit percentage is redelijk stabiel met in MB2016 56,9% en in MB2014 67%.

Ook bij de dorps- en/of wijkraden blijkt dat de informatievoorziening hierover door gemeenten meestal (en door de jaren heen constant) gebeurt via huis-aan-huisbladen en de gemeentelijke website, ook hier gevolgd door een oproep aan de inwoners via sociale media.

Bij de algemene adviesraden bleek dat de leden meestal benoemd worden door het college of door de gemeenteraad, terwijl dit bij de territoriale raden helemaal geen gebruikelijke manier is. Hier geschiedt juist in meer dan de helft van de gemeenten de benoeming via coöptatie. Daarnaast is bij de territoriale raden in veel gevallen de 'anders, namelijk'-optie gekozen. Als we kijken naar de gegeven antwoorden wordt door bijna elke respondent gezegd: 'Dat wisselt per raad'.

Wijze van samenstelling van dorps en/of wijkraden	Percentage
De leden worden benoemd door het college van B en W of door de gemeenteraad.	7,5
De leden worden gecoöpteerd door bestaande leden van de betreffende raad.	50,9
De leden worden gekozen via verkiezingen.	11,3
De leden worden door loting bepaald.	0
Weet niet/geen antwoord.	9,4
Anders, namelijk	20,8

In de gemeenten met een dorps en/of wijkraadsraad hebben die raden in 92,5% van de gevallen een adviserende rol. Dat is hoger dan dezelfde percentages van twee en vier jaar geleden (toen was het 83%). In 6 gevallen, ruim 11,3% van de gemeenten, mogen de raden zelf, binnen bepaalde grenzen, regels vaststellen. In MB2016 gold dat voor ruim 15% en in MB2014 gold dat voor 10,8%. Daarnaast hebben veel raden zeggenschap over een eigen dorps- en/of wijkbudget, en/of doen ze aan actieve beleidsvoorbereiding samen met het gemeentebestuur. In vergelijking met MB2014 en MB2016 constateren we verschillende verschuivingen, maar er kan niet echt een trend waargenomen worden. De adviesrol van adviesraden blijft dominant en constant. Het onderstaande overzicht toont deze gegevens van de afgelopen periode sinds januari 2014.

Bevoegdheden dorps- en/of wijkraden	Percentage MB2016	Percentage MB2018
Gevraagd en ongevraagd advies geven aan de gemeente	83,0	92,5
Zeggenschap over een eigen dorps- en/of wijkbudget	31,8	35,9
Actief samen met het gemeentebestuur beleid voorbereiden	33,3	28,3
Binnen bepaalde grenzen zelf regels vaststellen	15,1	11,3
Anders, namelijk...	n.v.t.	7,6
Weet niet/geen antwoord	n.v.t.	5,7

Hoofdstuk 8: Conclusies en samenvatting

De 'foto' van MB2018 laat vooral zien dat er over het algemeen vrij weinig veranderingen zijn ten opzichte van twee jaar geleden. Gemeenten noemen een veelheid aan nieuwe methoden van burgerparticipatie, en sociale media zijn een populair kanaal voor het informeren van inwoners, maar het niveau van participatie en de mogelijkheden voor inwoners om te participeren zijn *grosso modo* gelijk gebleven.

Per onderwerp, en in meer detail constateren we het volgende:

A: Informeren van inwoners over hoe de gemeentepolitiek werkt

- Ten opzichte van MB2016 zijn er meer informerende activiteiten ondernomen door de gemeenten, met als belangrijkste verklaring dat er gemeenteraadsverkiezingen aankwamen. De populairste informatiemethode was het organiseren van één of meer cursussen over de lokale politiek (64,2% van de deelnemende gemeenten).

B: Kennismakingen tussen lokale politici en inwoners

- De meest gebruikte methode was wederom het afleggen van werkbezoeken aan lokale organisaties door de gemeenteraad.
- Veel meer gemeenten hebben verschillende soorten kennismakingen georganiseerd dan in de MB2016, bijvoorbeeld door raadsleden uit te nodigen voor een bezoek op locatie.

C: Verkiezingsopkomst

- Het percentage gemeenten dat zich verantwoordelijk voelt voor de opkomst is stabiel en blijft hoog: circa 83,5% van de gemeenten.
- Gemeenten organiseren veel opkomstbevorderende activiteiten. De gemeentelijke website is minder populair geworden als kanaal voor de informatievoorziening hierover. Aan jongeren en/of *first time voters* wordt bijzondere aandacht besteed: bijna 85% van de gemeenten die hun opkomstbevorderende activiteiten op een speciale doelgroep richtten, noemden hen.

D: Formele regelingen

Namelijk: nota burgerparticipatie, referendumverordening, verordening burgerinitiatief en R2C, en de rolverdeling met betrekking tot burgerparticipatie

- 53,9% van de gemeenten heeft een nota burgerparticipatie. Dit percentage is – na een daling in 2016 – in lijn met bevindingen sinds 2012.
- Met ongeveer 27% is het aantal gemeenten waarin een referendumverordening van kracht is, gelijk aan het gemiddelde van de afgelopen jaren, maar er is wel een relatief sterke daling ten opzichte van de vorige Monitor.
- Het aantal gemeenten met een verordening burgerinitiatief is net als bij de referendumverordening gedaald, namelijk tot 60,7%.
- In 12,4% van de gemeenten komt de nieuwe mogelijkheid Right to Challenge voor. Dit blijkt relatief veel voor te komen in meer perifere provincies, en dan vooral in stedelijke en middelgrote gemeenten.
- Bij afspraken over burgerparticipatie tussen verschillende spelers in de gemeentepolitiek zien we dat de gemeenteraad inhoudelijk vaak een kleine rol heeft. Deze uitkomst is vrijwel identiek met de eerdere MB2014 en MB2016 en lijkt dus een constante te zijn.

E: Formele instrumenten

- Het formele burgerinitiatief is een weinig gebruikte methode: in 17 gemeenten is deze methode in de afgelopen twee jaar minder dan 10 keer gebruikt, grofweg een identieke bevinding met MB2016.
- Het referendum blijft met 3 gemeenten die dit organiseerden een zeldzaam instrument, maar er is wel sprake van een verdrievoudiging t.o.v. twee jaar geleden. Onze bevindingen duiden er op dat dit formele instrument met name gebruikt wordt bij herindelingsvraagstukken bij gemeenten.

F: Burgerparticipatiemogelijkheden voor *alle* burgers

- Relatief constant populaire 'open' methoden zijn inspraakavonden (97,8%) en stads-, dorps- of wijkgesprekken (75,3%). Er is een kleine verschuiving op te merken van de mate waarin deze mogelijkheden gebruikt worden, en het valt ook op dat er een kloof te lijkt ontstaan tussen enerzijds veel- en anderzijds weinig gebruikte methoden (zoals interactieve website en participatief begroten).
- Bij elke methode, m.u.v. het referendum, is het plaatsen van informatie over deze participatiemogelijkheid op de gemeentelijke website veruit de meest gebruikte wijze (gemiddeld in ongeveer 20% van de gemeenten waarin specifieke methode(n) plaatsvond). Informatievoorziening middels een folder en lokale omroepen, en het op de hoogte brengen middels of binnen een cursus, gebeurt minder.
- Het blijkt dat het college van B&W, de gemeenteraad en/of andere ambtenaren meestal het initiatief nemen voor de "open" methoden: deze actoren worden -afhankelijk van de methode- door 30-80% de respondenten genoemd als initiatiefnemers.
- In de meeste gemeenten was het hoogste participatieniveau "adviseren" was; het middelste niveau op de participatieladder. Bij de overige methoden rapporteerden de betreffende gemeenten een uitzonderlijk hoog participatieniveau: in 36,4% van de gevallen konden inwoners *meebeslissen*. De inzet van bijna alle "open" methoden heeft in het overgrote deel (driekwart of meer) de gemeentelijke besluitvorming beïnvloed.
- De meesten methoden hadden als voornaamste doel "Ideeën of informatie van burgers genereren" te zijn. Beleidsdoelen als "zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen", "sociale cohesie versterken" en "kostenbesparing" worden weinig genoemd. Alle methoden hebben in het overgrote merendeel van de gevallen hun eerdergenoemde doel bereikt.
- 70% van de gemeenten organiseerde een "open" enquête, waarbij ongeveer in de helft van de gemeenten dit doorslaggevend was op de besluitvorming in die gemeente.
- Onze resultaten wijzen er op dat inwoners minder betrokken worden bij de burgerbegroting dan voorheen. Indien het wel gebeurt, zijn die werkwijzen constant met MB2016.

G: Burgerparticipatiemogelijkheden voor *een geselecteerd deel* van de burgers

- Het gebruik van de verscheidene "selectieve" methoden is redelijk stabiel in vergelijking tot de MB2016: de enquête en het Burgerpanel zijn nog steeds de meest gebruikte methoden.
- Selectie van inwoners gebeurt vooral via kranten, websites of andere mediakanalen, met name sociale media.
- Ook bij dit type methoden voor burgerparticipatie blijkt dat het college van B&W, de gemeenteraad en/of andere ambtenaren meestal het initiatief nemen. Het valt op dat bij het initiatief in geen van de gevallen van één of meer politieke partijen kwam, terwijl dit bij de methoden waaraan in beginsel alle burgers kunnen deelnemen dit wel voorkwam.
- Bij meer dan 71% van de "selectieve" methoden gaven de respondenten aan dat de besluitvorming beïnvloed was door de inzet van burgerparticipatie.
- "Ideeën of informatie van burgers genereren" was meestal het doel van de inzet van "selectieve" burgerparticipatiemethoden. In gemiddeld bijna 90% van alle gevallen is het doel bereikt, vergelijkbaar met de "open" methoden.

- De G1000 (of G100, G50, etc.) komt in zo'n 17% van de gemeenten voor, een verviervoudiging ten opzichte van 2 jaar geleden.

H: Burgerinitiatief

- We concluderen dat informele burgerinitiatieven in de overgrote meerderheid van de gemeenten voorkomen, maar dat het om een relatief klein aantal verzoeken gaat. In de meeste gevallen gaat het om minder dan 10 keer per gemeente in de afgelopen 2 jaar. Dit is in lijn met de MB2016.
- Als we kijken naar hoe vaak deze verzoeken worden ingewilligd, blijkt dat het in de meeste gevallen wel gebeurt. Dit blijkt niet samen te hangen met factoren als gemeentegrootte of stedelijkheid van een gemeente.
- Net als in MB2016 en MB2014 bleek de meeste ondersteuning te bestaan uit 'advies en deskundige ondersteuning', gevolgd door 'financiële ondersteuning', en 'facilitaire ondersteuning'; hier is dus sprake van een constante.
- In 58,4% van de gemeenten bestaat er een speciaal loket, of is er een functionaris belast met de begeleiding van informele initiatieven van inwoners.

I: Adviesraden en dorps- en/of wijkraden

- Adviesraden zijn er in 88,8% van de gemeenten. De resultaten suggereren dat er in iets *minder* gemeenten op *meer* terreinen adviesraden actief zijn geworden de afgelopen periode. De WMO-adviesraad is het meest voorkomend, maar wel iets minder populair dan in de MB2016. De seniorenraad, de jeugd- of jongerenraad, en de adviesraden Natuur en Milieu en Integratie/Migranten komen juist in veel meer gemeenten voor.
- Gemeenten verschaffen informatie over de raden via huis-aan-huisbladen en de gemeentewebsite. Deze bevindingen zijn grofweg in lijn met voorgaande bevindingen.
- Bij de adviesraden wordt voor 57% de leden benoemd door het college van B&W of door de gemeenteraad.
- Hoewel er dus in bijna alle gemeenten adviesraden bestaan, heeft slechts 30% hiervan de mogelijkheid tot het agenderen van een onderwerp. In de MB2016 was dit getal slechts ongeveer de helft hiervan; in MB2014 had daarentegen 39,6% van de adviesraden de bevoegdheid om een onderwerp op de agenda te zetten van de gemeenteraad.
- Dorps- en/of wijkraden zijn er in 59,6% van de gemeenten. Dit is iets minder vergeleken met de "algemene" adviesraden, maar stabiel met eerdere bevindingen.
- De manier van informatievoorziening hierover is hetzelfde als bij de "algemene" adviesraden.
- In vergelijking met MB2014 en MB2016 constateren we kleine verschuivingen, maar de adviesrol van adviesraden blijft dominant en constant.

Aan het eind van de enquête stelden we gemeenten nog de open vraag 'Wilt u nog iets toelichten over participatie in uw gemeenten?' We kregen het meest frequent opmerkingen over de vorm van de vragenlijst: deze werd te omvangrijk bevonden, en daardoor soms met moeite in te vullen door de respondent. Veel respondenten vroegen om meer open vragen en antwoordmogelijkheden, om de situatie in hun gemeente goed te kunnen schetsen.

Daarnaast werden er inhoudelijke suggesties gedaan voor conceptuele vernieuwing van de Monitor Burgerparticipatie. In enkele gevallen bleek het te gaan om andere, soms nieuwere namen voor bepaalde burgerparticipatiemethoden. Het viel ook op dat wederom 'internet' in het algemeen en 'social media' in het bijzonder veelvuldig in de open antwoordmogelijkheden en bij deze laatste vraag genoemd werden.

De vragenlijst over twee jaar zullen wij op basis van de input vanuit het veld actualiseren. Burgerparticipatie is een onderwerp in beweging, en evaluatie blijft ook ten behoeve van het onderzoek in 2020 van belang.

Bijlage 1: Vragenlijst

PRODEMOS MONITOR BURGERPARTICIPATIE

ENQUÊTE PARTICIPATIE IN DE LOKALE DEMOCRATIE 2018

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

Beste griffier en/of gemeentesecretaris,

Welkom bij de enquête "Participatie in de lokale democratie 2018", de tweejaarlijkse monitor van ProDemos die het gemeentelijke beleid en activiteiten op het gebied van burger- en politieke participatie onderzoekt. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 25-35 minuten, afhankelijk van de gegeven antwoorden en eventuele vervolgvragen.

Alle vragen hebben betrekking op de afgelopen twee jaar (januari 2016-december 2017). Tussendoor kunt u door de online vragenlijst terugbladeren, door het klikken op de 'vorige'-knop linksonder in beeld. Dit is echter niet mogelijk door middel van via uw internetbrowser op 'vorige' te klikken.

De enquête is online tot en met maandag 19 maart 2016. Bij vragen kunt u zich wenden tot Anna Domingo (a.domingo@prodemos.nl) of Tessa van den Bongaardt (t.vandenbongaardt@prodemos.nl).

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking.

INTRODUCTIE

Wij gaan vertrouwelijk met uw gegevens om. Dit betekent dat wij de antwoorden niet verstrekken aan derden, en enkel gebruiken voor het onderzoek.

- 1.1 Wat is de naam van de gemeente?
- 1.2 Wat is uw naam?
- 1.3 Wat is uw functie binnen de gemeente?
- 1.4 Wat is uw e-mailadres?

INWONERS INFORMEREN

2 Heeft de gemeente in de afgelopen twee jaar (januari 2016 t/m december 2017) activiteiten georganiseerd met het doel inwoners te informeren over hoe de gemeentepolitiek werkt? (meerdere antwoorden mogelijk)

- De gemeente organiseerde geen activiteiten met dit doel. (door naar vraag 4)
- De gemeente organiseerde één of meer cursussen over de lokale politiek.
- De gemeente organiseerde één of meer informatiebijeenkomsten over de lokale politiek.
- De gemeente organiseerde een Gast van de Raad-programma*.
- De gemeente heeft hierover een publicatie uitgebracht en verspreid.
- De gemeente heeft informatie hierover op de gemeentelijke website (geplaatst).
- Anders, nl.:

* Gast van de Raad-programma: hierbij worden inwoners uitgenodigd om een kijkje achter de schermen van de gemeenteraad te nemen. De burgemeester en/of raadsleden gaan het gesprek aan met de gasten, geven een toelichting op hun werk, en de gasten kunnen een raadsvergadering bijwonen.

3 Gebruikte de gemeente deze informerende activiteit(en) ook om inwoners te informeren over hoe ze zelf kunnen participeren in de gemeentepolitiek? (altijd door naar vraag 5)

- Ja
- Nee

4 Wat is de belangrijkste reden dat de gemeente geen activiteiten met dit doel organiseerde?

- Dat wordt niet gezien als de verantwoordelijkheid van de gemeente.
- Er is geen of onvoldoende budget beschikbaar voor dergelijke activiteiten.
- Het nut van dergelijke activiteiten wordt beperkt geacht.
- Er is onvoldoende capaciteit en/of tijd beschikbaar binnen de griffie en/of andere onderdelen van de gemeentelijke organisatie.
- De (verwachte) interesse van inwoners voor dergelijke activiteiten is te laag.
- Anders, nl.:

5 Organiseerde de gemeente in de afgelopen twee jaar kennismakingen tussen inwoners en raadsleden en zo ja, hoe dan? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- De gemeente organiseerde geen activiteiten met dit doel.
- De gemeente faciliteerde bezoeken van raadsleden op locatie.
- De gemeente publiceerde portretten van, of interviews met raadsleden op de gemeentelijke website.
- De gemeente liet portretten van of interviews met raadsleden in een huis-aan-huisblad publiceren.
- De gemeenteraad ging op werkbezoek bij organisaties in de gemeente om inwoners te ontmoeten en te spreken.
- De gemeente organiseerde speeddatesessies tussen raadsleden en inwoners in het gemeentehuis.
- Anders, nl.:

OPKOMSTBEVORDERING

In bijna alle gemeenten worden in maart 2018 gemeenteraadsverkiezingen gehouden.

6 Voelt het gemeentebestuur zich (mede) verantwoordelijk voor de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen?

- Ja
- Nee
- Niet van toepassing; de gemeente neemt geen deel aan de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen in maart, vanwege herindeling. *(door naar vraag 10)*

7 Welke activiteiten organiseert of organiseerde de gemeente om de opkomst bij deze verkiezingen te bevorderen? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- De gemeente organiseert/organiseerde geen activiteiten met dit doel. *(door naar vraag 9)*
- De gemeente organiseert/organiseerde een politieke informatiemarkt.
- De gemeente voert/voerde een campagne om de gemeenteraadsverkiezingen onder de aandacht te brengen van haar inwoners (b.v. met slogans, posters, sociale media).
- De gemeente zet/zette een stemhulp in om inwoners te helpen bij hun stemkeuze te ondersteunen (b.v. de StemWijzer).
- De gemeente organiseert/organiseerde debatten tussen de deelnemende partijen.
- De gemeente biedt/bood ruimte aan politieke partijen op de gemeentelijke website.
- De gemeente biedt/bood ruimte aan politieke partijen in de lokale huis-aan-huisbladen.
- De gemeente organiseert/organiseerde een verkiezingsfestival.
- De gemeente zet/zette één of meerdere mobiele stembureaus in.
- De burgemeester stuurde een persoonlijke brief aan mensen die voor het eerst mochten stemmen.
- Anders, nl.:

8 Waren de opkomst bevorderende activiteiten gericht op een specifieke doelgroep? *(altijd door naar vraag 10)*

- Nee
- Ja, de doelgroep(en) was/waren: _____

9 Waarom organiseerde de gemeente geen opkomst bevorderende activiteiten? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Dat wordt niet gezien als de verantwoordelijkheid van de gemeente.
- Er is geen of onvoldoende budget beschikbaar voor dergelijke activiteiten.
- Er was onvoldoende capaciteit en/of tijd beschikbaar voor dergelijke activiteiten.
- Het nut van dergelijke activiteiten wordt beperkt geacht.
- Politieke partijen hebben aangegeven dit zelf te willen doen.
- Het opkomstpercentage in de gemeente wordt al hoog genoeg geacht.
- Anders, nl.:

BURGERPARTICIPATIE

10 Heeft de gemeente een nota burgerparticipatie* die door de gemeenteraad is vastgesteld?

- Ja
- Nee

** Nota burgerparticipatie: een formeel document waarin de uitgangspunten en spelregels voor de inzet van het instrument burgerparticipatie worden vastgesteld.*

11 Heeft de gemeente een referendumverordening*?

- Ja
- Nee

** Referendumverordening: formele gemeentelijke regels waarin de voorwaarden en procedures van het referendum in de gemeente zijn vastgelegd.*

12 Heeft de gemeente een verordening burgerinitiatief*?

- Ja
- Nee

* *Verordening burgerinitiatief: formele gemeentelijke regels waarin de voorwaarden en procedures van het formeel burgerinitiatief in de gemeente zijn vastgelegd.*

13 Heeft gemeente een verordening om de Right to Challenge* mogelijk te maken voor groepen inwoners?

- Ja
- Nee

* *Right to Challenge (R2C): hierbij kunnen bewoners taken van de gemeente overnemen, als zij denken het beter, slimmer, goedkoper of anders te kunnen doen. Zij kunnen bijvoorbeeld zelf de taak zelf gaan uitvoeren of de budgetten overnemen, altijd in intensieve samenwerking met de gemeente*

14 Welke schriftelijke afspraken bestaan er over de rolverdeling tussen de burgemeester, de wethouders en de gemeenteraad met betrekking tot burgerparticipatie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Er bestaan geen schriftelijke afspraken over deze rolverdeling.
- De raad bepaalt de inhoud van de programma's voor burgerparticipatie.
- De raad evalueert de bereikte resultaten van burgerparticipatie.
- De raad stelt de kaders bij burgerparticipatietrajecten.
- Het college informeert de raad over het verloop van burgerparticipatietrajecten.
- Het college realiseert de betrokkenheid van de inwoners bij de beleidsvoorbereiding.
- Anders, nl.:

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR ALLE BURGERS

Er bestaan diverse methoden van burgerparticipatie waaraan in beginsel alle burgers kunnen meedoen. Dit zijn enquête, schouw, internetforum, stads-, dorps-, of wijkgesprekken, inspraakavonden, interactieve website, referendum en participatief begroten. Hierover gaan de volgende vragen.

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR ALLE BURGERS: ENQUÊTE

De volgende vragen gaan over enquêtes (schriftelijk en/of digitaal) die in beginsel voor alle burgers toegankelijk zijn.

15 Hoe vaak is er in de afgelopen twee jaar gebruik gemaakt van een enquête?

- 0 keer. (door naar vraag 16)
- 1-4 keer.
- 5-9 keer.
- 10-19 keer.
- 20 keer of meer.

15.1 Heeft de uitslag van een enquête in de afgelopen twee jaar weleens de besluitvorming significant beïnvloed? Zo ja, hoe?

- Nee
- Ja: _____

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR ALLE BURGERS: SCHOUW

De volgende vragen gaan over schouw. Hierbij inventariseren gemeentemedewerkers samen met bewoners van een bepaalde wijk ter plaatse welke problemen er leven, en welke ideeën bewoners hebben om hun wijk te verbeteren.

16 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee (door naar vraag 17)

16.1 Hoe informeerde de gemeente de inwoners over deze participatiemogelijkheid? (meerdere antwoorden mogelijk)

- De gemeente kondigde de activiteit aan in een huis-aan-huisblad.
- De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.
- De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).
- De gemeente kondigde de activiteit aan op sociale media.
- De gemeente kondigde de activiteit aan via lokale radio en/of televisie.
- De gemeente stuurde uitnodigingen naar alle inwoners.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar willekeurig geselecteerde inwoners(groepen).
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar inwoners van een specifieke wijk en/of dorp.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar politiek en/of maatschappelijk betrokken inwoners(groepen).
- Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.

- Anders, nl.:

16.2 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

16.3 Wat was de hoogste vorm van invloed die inwoners bij deze methode van burgerparticipatie hadden?

- Inwoners werden geïnformeerd.
- Inwoners werden geraadpleegd.
- Inwoners konden adviezen uitbrengen.
- Inwoners konden beleid coproduceren.
- Inwoners konden meebeslissen.
- Anders, nl.:

16.4 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

16.5 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

16.6 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR ALLE BURGERS: INTERNETFORUM

De volgende vragen gaan over (een) internetforum/internetfora, waar inwoners online van gedachten kunnen wisselen over wat er bij hen in de omgeving speelt.

17 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee *(door naar vraag 18)*

17.1 Hoe informeerde de gemeente de inwoners over deze participatiemogelijkheid? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- De gemeente kondigde de activiteit aan in een huis-aan-huisblad.
- De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.
- De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).
- De gemeente kondigde de activiteit aan op sociale media.
- De gemeente kondigde de activiteit aan via lokale radio en/of televisie.
- De gemeente stuurde uitnodigingen naar alle inwoners.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar willekeurig geselecteerde inwoners(groepen).
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar inwoners van een specifieke wijk en/of dorp.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar politiek en/of maatschappelijk betrokken inwoners(groepen).
- Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.
- Anders, nl.:

17.2 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Het initiatief kwam van de burgemeester.

- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

17.3 Wat was de hoogste vorm van invloed die inwoners bij deze methode van burgerparticipatie hadden?

- Inwoners werden geïnformeerd.
- Inwoners werden geraadpleegd.
- Inwoners konden adviezen uitbrengen.
- Inwoners konden beleid coproduceren.
- Inwoners konden meebeslissen.
- Anders, nl.:

17.4 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

17.5 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

17.6 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR ALLE BURGERS: STADS-, DORPS- OF WIJKGESPREKKEN

De volgende vragen gaan over stads-, dorps- of wijkgesprekken. Het is een combinatie van activiteiten en bijeenkomsten die erop gericht is door debat en gesprek zoveel mogelijk ideeën van de inwoners te verzamelen over een bepaald onderwerp.

18 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee (door naar vraag 19)

18.1 Hoe informeerde de gemeente de inwoners over deze participatiemogelijkheid? (meerdere antwoorden mogelijk)

- De gemeente kondigde de activiteit aan in een huis-aan-huisblad.
- De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.
- De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).
- De gemeente kondigde de activiteit aan op sociale media.
- De gemeente kondigde de activiteit aan via lokale radio en/of televisie.
- De gemeente stuurde uitnodigingen naar alle inwoners.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar willekeurig geselecteerde inwoners(groepen).
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar inwoners van een specifieke wijk en/of dorp.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar politiek en/of maatschappelijk betrokken inwoners(groepen).
- Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.
- Anders, nl.:

18.2 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.

- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

18.3 Wat was de hoogste vorm van invloed die inwoners bij deze methode van burgerparticipatie hadden?

- Inwoners werden geïnformeerd.
- Inwoners werden geraadpleegd.
- Inwoners konden adviezen uitbrengen.
- Inwoners konden beleid coproduceren.
- Inwoners konden meebeslissen.
- Anders, nl.:

18.4 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

18.5 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

18.6 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR ALLE BURGERS: INSpraakAVONDEN

De volgende vragen gaan over (een) inspraakavond(en). Dit is een georganiseerde gelegenheid voor burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven om hun mening te uiten over een beleidsvoornemen van de overheid.

19 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee (door naar vraag 20)

19.1 Hoe informeerde de gemeente de inwoners over deze participatiemogelijkheid? (meerdere antwoorden mogelijk)

- De gemeente kondigde de activiteit aan in een huis-aan-huisblad.
- De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.
- De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).
- De gemeente kondigde de activiteit aan op sociale media.
- De gemeente kondigde de activiteit aan via lokale radio en/of televisie.
- De gemeente stuurde uitnodigingen naar alle inwoners.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar willekeurig geselecteerde inwoners(groepen).
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar inwoners van een specifieke wijk en/of dorp.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar politiek en/of maatschappelijk betrokken inwoners(groepen).
- Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.
- Anders, nl.:

19.2 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

19.3 Wat was de hoogste vorm van invloed die inwoners bij deze methode van burgerparticipatie hadden?

- Inwoners werden geraadpleegd.

- Inwoners konden adviezen uitbrengen.
- Inwoners konden beleid coproduceren.
- Inwoners konden meebeslissen.
- Anders, nl.:

19.4 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

19.5 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

19.6 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR ALLE BURGERS: INTERACTIEVE WEBSITE

De volgende vragen gaan over (een) interactieve website(s). Inwoners en de gemeente kunnen hier virtueel samenkomen en informatie met elkaar uitwisselen.

20 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee (door naar vraag 21)

20.1 Hoe informeerde de gemeente de inwoners over deze participatiemogelijkheid? (meerdere antwoorden mogelijk)

- De gemeente kondigde de activiteit aan in een huis-aan-huisblad.
- De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.
- De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).
- De gemeente kondigde de activiteit aan op sociale media.
- De gemeente kondigde de activiteit aan via lokale radio en/of televisie.
- De gemeente stuurde uitnodigingen naar alle inwoners.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar willekeurig geselecteerde inwoners(groepen).
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar inwoners van een specifieke wijk en/of dorp.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar politiek en/of maatschappelijk betrokken inwoners(groepen).
- Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.
- Anders, nl.:

20.2 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

20.3 Wat was de hoogste vorm van invloed die inwoners bij deze methode van burgerparticipatie hadden?

- Inwoners werden geïnformeerd.
- Inwoners werden geraadpleegd.
- Inwoners konden adviezen uitbrengen.
- Inwoners konden beleid coproduceren.
- Inwoners konden meebeslissen.
- Anders, nl.:

20.4 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

20.5 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

20.6 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR ALLE BURGERS: REFERENDUM

De volgende vragen gaan over (een) referendum/referenda. Dit is één van de oudste en bekendste methoden om burgers te betrekken bij besluitvorming. Er bestaan raadgevende (niet-bindend) en raadplegende (bindend en niet-bindend) referenda.

21 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee (door naar vraag 22)

21.1 Hoeveel referenda zijn er in de afgelopen twee jaar gehouden in de gemeente?

—

21.2 Op welk(e) beleidsterrein(en) had dit referendum/hadden deze referenda betrekking?

—

21.3 Hoe informeerde de gemeente de inwoners over deze participatiemogelijkheid? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- De gemeente kondigde de activiteit aan in een huis-aan-huisblad.
- De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.
- De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).
- De gemeente kondigde de activiteit aan op sociale media.
- De gemeente kondigde de activiteit aan via lokale radio en/of televisie.
- De gemeente stuurde uitnodigingen naar alle inwoners.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar willekeurig geselecteerde inwoners(groepen).
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar inwoners van een specifieke wijk en/of dorp.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar politiek en/of maatschappelijk betrokken inwoners(groepen).
- Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.
- Anders, nl.:

21.4 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Het initiatief kwam van de inwoners.
- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

21.5 Wat was de hoogste vorm van invloed die inwoners bij deze methode van burgerparticipatie hadden?

- Inwoners werden geraadpleegd.
- Inwoners konden adviezen uitbrengen.
- Inwoners konden beleid coproduceren.
- Inwoners konden meebeslissen.
- Anders, nl.:

21.6 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

21.7 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

21.8 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR ALLE BURGERS: PARTICIPATIEF BEGROTEN

De volgende vragen gaan over participatief begroten, een besluitvormend proces waarin burgers meedenken en onderhandelen over het verdelen van publieke geldbronnen.

22 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee (door naar vraag 23)

22.1 Welke methode(n) van participatief begroten werd(en) in de afgelopen twee jaar ingezet in de gemeente? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Inwoners werden uitgenodigd om in een werkgroep bezuinigingsvoorstellen te ontwikkelen.
- Er werd een enquête gehouden onder de inwoners van de gemeente.
- Inwoners konden zelf voorstellen indienen op een interactieve website.
- Inwoners konden meedenken over de begroting op een digitaal forum.
- De gemeente organiseerde bijeenkomsten, discussieavonden en/of stadsgesprekken.
- Anders, nl.:

22.2 Hoe informeerde de gemeente de inwoners over deze participatiemogelijkheid? (meerdere antwoorden mogelijk)

- De gemeente kondigde de activiteit aan in een huis-aan-huisblad.
- De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.
- De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).
- De gemeente kondigde de activiteit aan op sociale media.
- De gemeente kondigde de activiteit aan via lokale radio en/of televisie.
- De gemeente stuurde uitnodigingen naar alle inwoners.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar willekeurig geselecteerde inwoners(groepen).
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar inwoners van een specifieke wijk en/of dorp.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar politiek en/of maatschappelijk betrokken inwoners(groepen).
- Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.
- Anders, nl.:

22.3 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

22.4 Wat was de hoogste vorm van invloed die inwoners bij deze methode van burgerparticipatie hadden?

- Inwoners werden geraadpleegd.
- Inwoners konden adviezen uitbrengen.
- Inwoners konden beleid coproduceren.
- Inwoners konden meebeslissen.
- Anders, nl.:

22.5 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

22.6 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

22.7 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR ALLE BURGERS: FORMEEL BURGERINITIATIEF

De volgende vragen gaan over een formeel burgerinitiatief: een voorstel van een initiatiefgerechtigde om een onderwerp op de agenda van de vergadering van de raad te plaatsen.

23 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee (door naar vraag 24)

23.1 Hoe vaak is er in de afgelopen twee jaar gebruik gemaakt van het formeel burgerinitiatief?

- 1-4 keer.
- 5-9 keer.
- 10-19 keer.
- 20 keer of meer.

23.2 Op welke van de volgende beleidsterreinen hadden de ingediende formele burgerinitiatieven betrekking? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Bestuurlijke organisatie (b.v. burgemeestersreferendum, herindeling)
- Cultuur
- Financiën
- Jongeren
- Leefbaarheid
- Milieu
- Onderwijs
- Ruimtelijke Ordening
- Sociale Zaken
- Sport
- Veiligheid
- Verkeer en Vervoer
- Zorg en Welzijn
- Anders, nl.:

23.3 Hoe worden/werden inwoners geïnformeerd over het opzetten van een formeel burgerinitiatief? (meerdere antwoorden mogelijk)

- De gemeente informeerde inwoners via een huis-aan-huisblad.
- De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).
- De gemeente deed een oproep aan inwoners via sociale media.
- De gemeente stuurde hierover een brief naar alle inwoners.
- De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.
- De gemeente informeerde inwoners via lokale radio en/of televisie.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.
- Over dit onderwerp zijn inwoners niet geïnformeerd.
- Anders, nl.:

23.4 Wat was de hoogste vorm van invloed die inwoners bij deze methode van burgerparticipatie hadden?

- Inwoners werden geïnformeerd.
- Inwoners werden geraadpleegd.

- Inwoners konden adviezen uitbrengen.
- Inwoners konden beleid coproduceren.
- Inwoners konden meebeslissen.
- Anders, nl.:

23.5 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR ALLE BURGERS: OVERIGE METHODE

De volgende vragen gaan over een eventueel overige methode van burgerparticipatie voor alle burgers.

24 Is er een overige, nog niet genoemde methode van burgerparticipatie voor *alle burgers* in de afgelopen twee jaar in de gemeente toegepast?

- Nee (*door naar vraag 25*)
- Ja, nl.:

24.1 Hoe informeerde de gemeente de inwoners over deze participatiemogelijkheid? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- De gemeente kondigde de activiteit aan in een huis-aan-huisblad.
- De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.
- De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).
- De gemeente kondigde de activiteit aan op sociale media.
- De gemeente kondigde de activiteit aan via lokale radio en/of televisie.
- De gemeente stuurde uitnodigingen naar alle inwoners.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar willekeurig geselecteerde inwoners(groepen).
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar inwoners van een specifieke wijk en/of dorp.
- De gemeente stuurde gerichte uitnodigingen naar politiek en/of maatschappelijk betrokken inwoners(groepen).
- Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.
- Anders, nl.:

24.2 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

24.3 Wat was de hoogste vorm van invloed die inwoners bij deze methode van burgerparticipatie hadden?

- Inwoners werden geïnformeerd.
- Inwoners werden geraadpleegd.
- Inwoners konden adviezen uitbrengen.
- Inwoners konden beleid coproduceren.
- Inwoners konden meebeslissen.
- Anders, nl.:

24.4 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

24.5 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

24.6 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR EEN GESELECTEERD DEEL VAN DE BURGERS

Er bestaan ook diverse methoden van burgerparticipatie waaraan slechts *een geselecteerd deel van de burgers* kan meedoen. Dit zijn enquête, burgerjury, burgerpanel, en G1000/G100/G50 etc. Hierover gaan de volgende vragen.

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR EEN GESELECTEERD DEEL VAN DE BURGERS: ENQUÊTE

De volgende vragen gaan over enquêtes (schriftelijk en/of digitaal) die voor een geselecteerd deel van de burgers toegankelijk zijn.

25 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee (door naar vraag 26)

25.1 Hoe werden burgers gezocht en/of geselecteerd? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Via adviesraden
- Via de kranten, website of andere mediakanalen
- Via sociale media
- Via een bijeenkomst
- Anders, nl.:

25.2 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

25.3 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

25.4 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

25.5 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR EEN GESELECTEERD DEEL VAN DE BURGERS: BURGERJURY

De volgende vragen gaan over burgerjury, een door de (lokale) overheid geselecteerde groep burgers die voorafgaand aan beleidsbeslissingen advies uitbrengt over een politiek vraagstuk.

26 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee (door naar vraag 27)

26.1 Hoe werden burgers gezocht en/of geselecteerd? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Via adviesraden
- Via de kranten, website of andere mediakanalen
- Via sociale media
- Via een bijeenkomst

- Via loting uit de gemeentelijke basisadministratie
- Anders, nl.:

26.2 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

26.3 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

26.4 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

26.5 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR EEN GESELECTEERD DEEL VAN DE BURGERS: BURGERPANEL

De volgende vragen gaan over burgerpanel. Dit bestaat uit een selecte groep inwoners die haar mening geeft over beleidsvraagstukken of over de kwaliteit van dienstverlening in een gemeente.

27 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee *(door naar vraag 28)*

27.1 Hoe werden burgers gezocht en/of geselecteerd? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Via adviesraden
- Via de kranten, website of andere mediakanalen
- Via sociale media
- Via een bijeenkomst
- Via loting uit de gemeentelijke basisadministratie
- Anders, nl.:

27.2 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

27.3 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

27.4 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.

- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

27.5 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR EEN GESELECTEERD DEEL VAN DE BURGERS: G1000/G100/G50 ETC.

De volgende vragen gaan over G1000/G100/G50 etc. Dit is een methode waarbij inwoners en betrokkenen met elkaar in gesprek gaan over hun eigen woonplaats of gemeente. Ze gaan op zoek naar wat ze samen belangrijk vinden op basis van een open en gelijkwaardig dialoog.

28 Is deze methode van burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar door de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee (door naar vraag 29)

28.1 Hoe werden burgers gezocht en/of geselecteerd? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Via adviesraden
- Via de kranten, website of andere mediakanalen
- Via sociale media
- Via een bijeenkomst
- Via loting uit de gemeentelijke basisadministratie
- Anders, nl.:

28.2 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

28.3 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

28.4 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

28.5 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

BURGERPARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN VOOR EEN GESELECTEERD DEEL VAN DE BURGERS: OVERIGE METHODE

De volgende vragen gaan over een eventueel overige methode van burgerparticipatie voor een geselecteerd deel van de burgers.

29 Is er een overige, nog niet genoemde methode van burgerparticipatie voor een geselecteerd deel van de burgers in de afgelopen twee jaar in de gemeente toegepast?

- Ja
- Nee (door naar vraag 30)

29.1 Hoe werden burgers gezocht en/of geselecteerd? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Via adviesraden
- Via de kranten, website of andere mediakanalen
- Via sociale media
- Via een bijeenkomst
- Via loting uit de gemeentelijke basisadministratie
- Anders, nl.:

29.2 Van wie kwam het initiatief voor deze methode van burgerparticipatie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Het initiatief kwam van de burgemeester.
- Het initiatief kwam van de wethouder(s).
- Het initiatief kwam van het college van B en W.
- Het initiatief kwam van de gemeenteraad.
- Het initiatief kwam van één of meer politieke partijen.
- Het initiatief kwam van de griffie.
- Het initiatief kwam van andere ambtenaren.
- Anders, nl.:

29.3 Heeft de uitslag van deze methode van burgerparticipatie de besluitvorming beïnvloed?

- Ja
- Nee

29.4 Wat is het voornaamste doel geweest dat de gemeente deze methode van burgerparticipatie heeft ingezet?

- Draagvlak voor het beleid vergroten.
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen.
- Ideeën of informatie van burgers genereren.
- Kwaliteit van het beleid verhogen.
- Sociale cohesie versterken.
- Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren.
- Iedereen de kans geven zijn of haar mening te geven.
- Anders, nl.:

29.5 Is dit doel volgens u bereikt?

- Ja
- Nee

INFORMEEL BURGERINITIATIEF

De volgende vragen gaan over het informeel burgerinitiatief: activiteit van inwoners om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de inwoners zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft/kan hebben.

30 Hoe vaak zijn burgers (en/of hun organisaties) in de afgelopen twee jaar bij de gemeente gekomen met een informeel verzoek om ondersteuning van hun initiatief/initiatieven?

- 0 keer. (door naar vraag 33)
- 1-4 keer.
- 5-9 keer.
- 10-19 keer.
- 20-49 keer.
- 50-100 keer.
- 101 keer of meer.

31 Hoe vaak zijn deze informele verzoeken om ondersteuning in de afgelopen twee jaar ingewilligd? Een schatting volstaat.

- _____ (bij antwoord '0', door naar vraag 33)

32 Op welke manieren bood de gemeente hierbij ondersteuning? (meerdere antwoorden mogelijk)

- De gemeente bood geen ondersteuning.
- De gemeente bood advies en deskundige ondersteuning.
- De gemeente bood facilitaire ondersteuning (b.v. zaalruimte, apparatuur).
- De gemeente bood financiële ondersteuning (b.v. projectsubsidie).

- De gemeente bood secretariële ondersteuning.
- Anders, nl.:

33 Is er een loket of een functionaris belast met het begeleiden van informele initiatieven van inwoners?

- Ja
- Nee

ADVIESORGANEN EN DORPS-/WIJKRADEN

34 Bestaan er in de gemeente adviesraden?

- Ja
- Nee (*door naar vraag 35*)

34.1 Op welke onderwerpen of belangengroepen bestaan er in de gemeente adviesraden? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Natuur en Milieu
- Sociale Zaken/Wet Werk en Bijstand
- Cultuur
- Economie
- Gehandicaptenzorg
- Integratie-/migrantenbeleid
- Jeugd/jongeren
- Ouderen
- Sport
- Stedenbouwkunde
- WMO
- Anders, nl.:

34.2 Hoe informeerde de gemeente inwoners in de afgelopen twee jaar over de mogelijkheid om lid te worden van een adviesraad?

- Over dit onderwerp zijn inwoners niet geïnformeerd.
- De gemeente informeerde inwoners via een huis-aan-huisblad.
- De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).
- De gemeente deed een oproep aan inwoners via sociale media.
- De gemeente stuurde hierover een brief naar politiek en/of maatschappelijk betrokken inwoners(groepen).
- De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.
- De gemeente informeerde inwoners via lokale radio en/of televisie.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.
- Anders, nl.:

34.3 Hoe is de samenstelling van deze raden geregeld?

- De leden worden benoemd door het college van B en W of door de gemeenteraad.
- De leden worden gecoöpteerd door bestaande leden van de betreffende raad.
- De leden worden gekozen via verkiezingen.
- Anders, nl.:

34.4 Hebben de adviesraden de mogelijkheid om een onderwerp op de agenda van de gemeenteraad te zetten?

- Ja
- Nee (*door naar vraag 35*)

34.5 Hoe vaak is er in de afgelopen twee jaar door een adviesraad een onderwerp op de agenda van de gemeenteraad gezet?

- 0 keer.
- 1-4 keer.
- 5-9 keer.
- 10-19 keer.
- 20 of keer of meer.

35 Bestaan er in de gemeente dorps- en/of wijkraden*?

- Ja
- Nee (*door naar vraag 36*)

* *Dorps- en/of wijkraad: een groep inwoners die door het college van B en W is erkend en die binnen de gemeente in een bepaald gebied werkzaam is en die, blijkens hun statuten, het algemeen belang van de inwoners in dat gebied behartigen.*

35.1 Hoe informeerde de gemeente inwoners in de afgelopen twee jaar over de mogelijkheid om lid te worden van deze dorps- en/of wijkraad? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Over dit onderwerp zijn inwoners niet geïnformeerd.
- De gemeente informeerde inwoners via een huis-aan-huisblad.
- De gemeente had de informatie op de gemeentelijke website (geplaatst).
- De gemeente deed een oproep aan inwoners via sociale media.
- De gemeente stuurde hierover een brief naar politiek en/of maatschappelijk betrokken inwoners(groepen).
- De gemeente heeft hierover een folder uitgebracht.
- De gemeente informeerde inwoners via lokale radio en/of televisie.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een cursus over lokale politiek.
- Dit onderwerp kwam aan bod in een informatiebijeenkomst over lokale politiek.
- Anders, nl.:

35.2 Hoe is de samenstelling van deze raden geregeld?

- De leden worden benoemd door het college van B en W of door de gemeenteraad.
- De leden worden gecoöpteerd door bestaande leden van de betreffende raad.
- De leden worden gekozen via verkiezingen.
- De leden worden door loting bepaald.
- Anders, nl.:

35.3 Welke bevoegdheid heeft deze dorps- of wijkraad? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Actief samen met het gemeentebestuur beleid voorbereiden.
- Binnen bepaalde grenzen zelf regels vaststellen.
- Gevraagd en ongevraagd advies geven aan de gemeente.
- De dorps- en/of wijkraad heeft zeggenschap over een eigen dorps- en/of wijkbudget.
- Anders, nl.:

AFSLUITING

36 U bent aan het eind gekomen van de vragenlijst "*Participatie in de lokale democratie 2018*".

Wilt u nog iets toelichten over participatie in uw gemeente, of over de vragenlijst en/of het onderzoek?

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst. Uw deelname stelt ons in staat om de ontwikkelingen op het gebied van participatie de lokale democratie te blijven volgen.

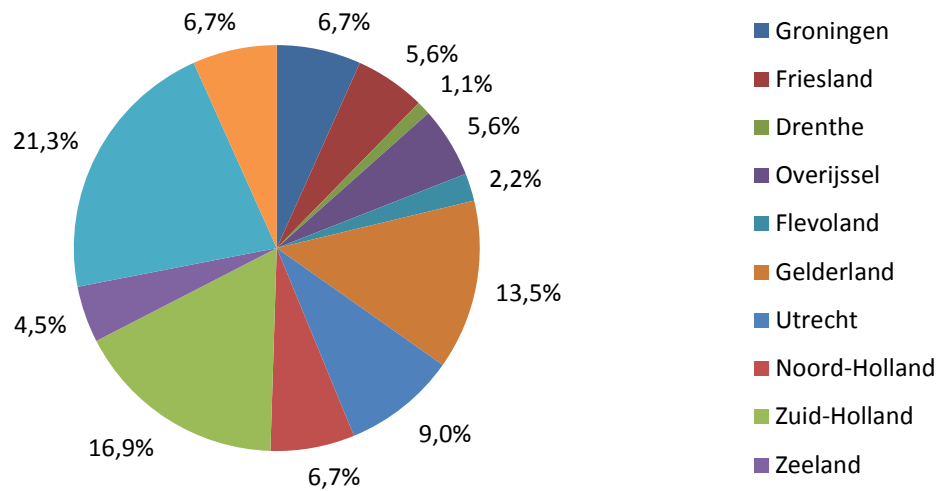
Het onderzoeksrapport met de eindresultaten verwachten wij in mei 2018 af te ronden, en vanzelfsprekend zult u dit toegestuurd krijgen.

Met vriendelijke groet,

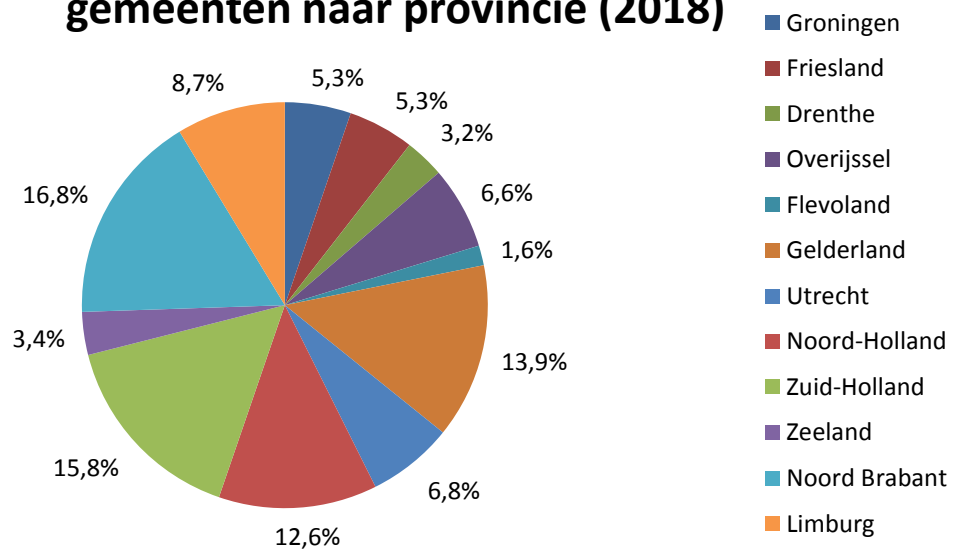
Anna Domingo en Tessa van den Bongaardt

Bijlage 2: Representativiteit van de respons naar provincie

Spreiding deelnemende gemeenten MB2018 naar provincie

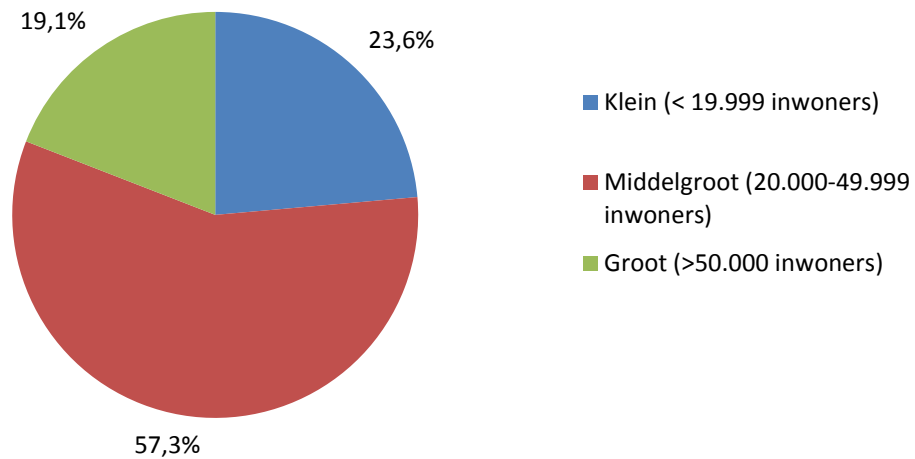

Spreiding totaal aantal Nederlandse gemeenten naar provincie (2018)

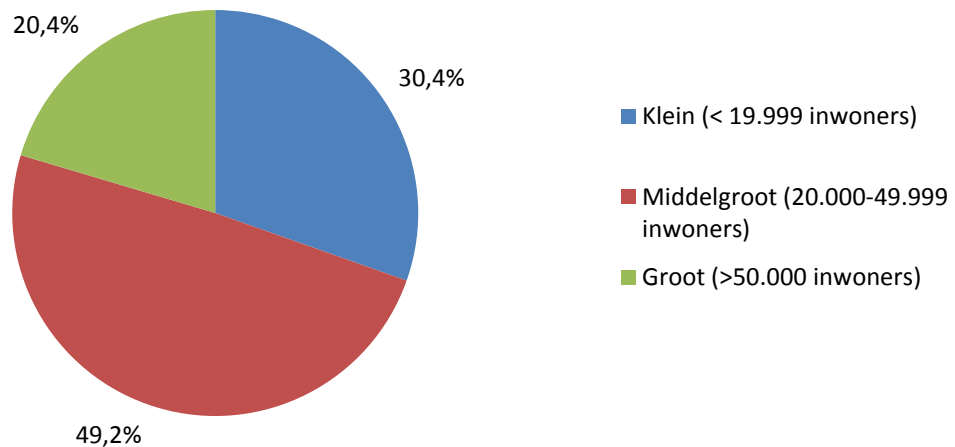

Bijlage 3: Representativiteit van de respons naar inwoneraantal

Spreiding deelnemende gemeenten MB2018 naar inwoneraantal

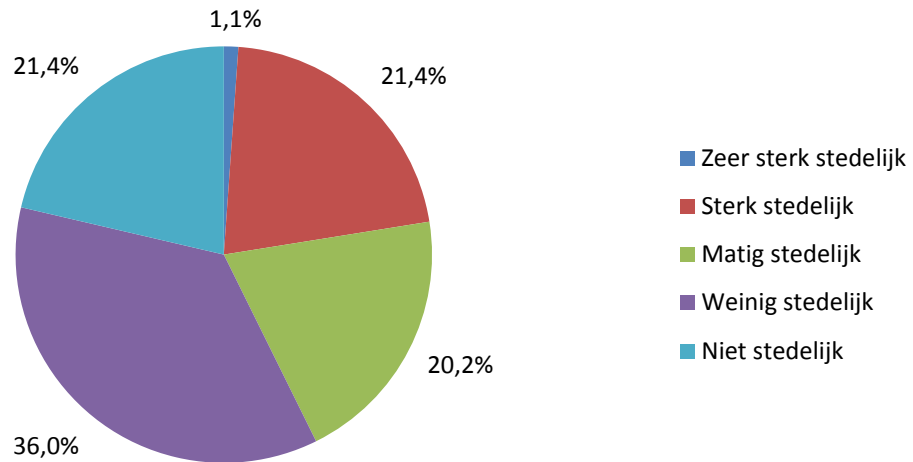

Spreiding totaalaantal Nederlandse gemeenten naar inwoneraantal (2017)

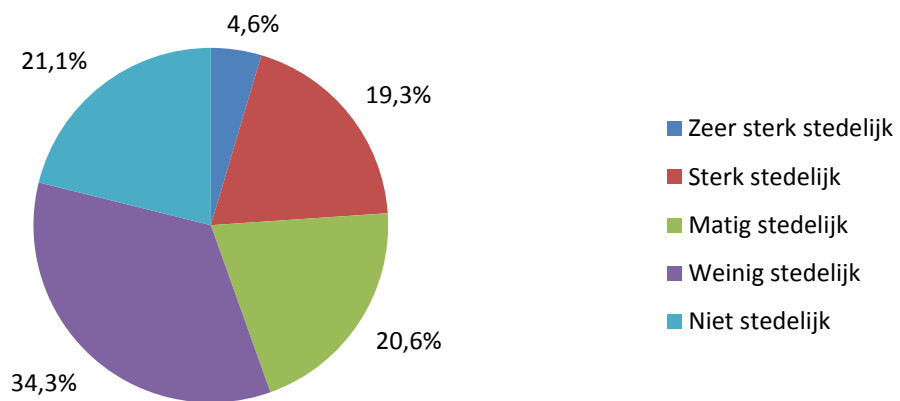

Bijlage 4: Representativiteit van de respons naar stedelijkheid

Spreiding deelnemende gemeenten MB2018 naar mate van stedelijkheid

Spreiding totaal aantal Nederlandse gemeenten naar mate van stedelijkheid (2017)

Auteur

Tessa van den Bongaardt

Begeleiders

Anna Domingo en Julien van Ostaaijen

ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat

Hofweg 1H

2511 AA Den Haag

070-757 02 00

info@prodemos.nl

www.prodemos.nl

ProDemos legt uit wat de spelregels zijn van de democratie en rechtsstaat en laat zien wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen – in de gemeente, het waterschap, de provincie, het land en Europa.

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

ProDemos
Hofweg 1H
2511 AA Den Haag

(070) 757 02 00
info@prodemos.nl
prodemos.nl

